سُورة التوبة ގެ މާނަ

سُورة التوبة   އާޔަތުގެ އަދަދު (١٢٩)

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾ فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَـٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾

ތަފްސީރު

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ = (މިއީ) اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުންވާ ބަރީއަވުމެކެވެ.۞ إِلَى ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم = ކަލޭފުން (مؤمن ން) ނާއި عهد ކުރިމީހުންނާއި (އެގްރިމެންޓްކުރި މީހުންނާއި)۞ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾ = مُشْرِك ންނަށް.۞ فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭފުން (مشرك ން) ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ހަރަކާތްކުރާށެވެ!۞ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ = ހަތަރު މަސްދުވަހު.۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭފުން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭފުންނަކީ.۞ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ = اللّه ނުކުޅެދުންތެރިކޮށްލެވޭ ބައެއްނޫންކަމެވެ.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ.۞ مُخْزِى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢﴾ = ކާފިރުން ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ = އަދި (މިއީ) اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުންވާ إعلان އެކެވެ.۞ إِلَى ٱلنَّاسِ = (އެންމެހާ) މީސްތަކުންނަށް.۞ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ = ބޮޑުވެގެންވާ حجّ ދުވަހު. (ބޮޑު عيد ދުވަސް / ނުވަވަ حجّ ދުވަސް)۞ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ބަރީއަވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގެ ۞ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = مشرك ންގެ ކިބައިން.۞ وَرَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާވެސް (ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)۞ فَإِن تُبْتُمْ = ފަހެ ކަލޭފުން (مشرك ން) توبة ވެއްޖެއްޔާ.۞ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = ފަހެ އެއީ ހަމަ ކަލޭފުންނަށް ހެޔޮކަމެވެ.۞ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭފުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނިއްޔާ.۞ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭފުން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭފުންނަކީ اللّه ނުކުޅެދުންތެރިކޮށްލެވޭ ބައެއްނޫންކަމެވެ.۞ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!۞ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއްގެ ވާހަކައިން.۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم = ކަލޭފުން (مؤمن ން) ނާއި عهد ކުރި މީހުން މެނުވީ.۞ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ = މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން.۞ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا = ދެން ކަލޭފުންނަށް އެއްވެސްކަމެއް (އެ عهد

ނު) އުނިކުރުމާ.❁ وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާ (އިދިކޮޅަށް) އެމީހުން އެހީނުވާ.❁ أَحَدًا = ހަމައެއްކަލަވެސް. ❁ فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ނު) އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދޭށޫވެ!❁ عَهْدَهُمْ = އެމީހުންގެ عهد . إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ = އެމީހުންގެ އެ مُدَّة އަށް. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى .❁ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިއީ (ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި) عهد ކުރި، (އެގްރީމެންޓްކުރި) مشرك ންގެ ކިބައިން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުން ވާ ބަރީއަވުމެކެވެ. ބަރީއަވާކަން އެންގުމެވެ. (އާއި އެމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެމީހުންނާ ދެމެދުގައި عهد އާއި އެގްރީމެންޓާއި އެމީހުން خلاف ވެގެންނެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި ކުރާ عهد އަކީ މުޅި إسلامي أمّة އާ ކުރާ عهد އެވެ.)

(٢) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ހަތަރުމަސްދުވަސްވަންދެން ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވެ ދަތުރުފަތުރުކުރާށެވެ. (އޭގެފަހުގައި ދެން ހަނދުމަކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ الله ނުކުޅަދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކު ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކާފިރުން ނިކަމެތިކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އަދި (މިއީ) ބޮޑު ޙައްޖު ދުވަހު - يعنى: ބޮޑު عيد ދުވަހު - އިންސާނުންނަށް މީސްތަކުންނަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތުން ކުރައްވާ إعلان އެކެވެ. އެންގެވުމެކެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ مشرك ންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވޮޑިގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رسول އާވެސް ވަނީ (مشرك ންގެ ކިބައިން) ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވެ. (އެކަން އަންގައި إعلان ކުރުމެކެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (مشرك ނުން) توبة ވެ الله ގެ ޙަޟްރަތަށް رجوع ވެއްޖެއްޔާ އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ الله ނުކުޅަދުއްވައިލެވޭނެ ބަޔަކު ނޫނެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެން ކޮންމެތަނަކު ފިލައިގެންވެސް އުޅުނަސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އަތުލައްވާނެއެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ހުރިކަމުގެ خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٤) مشرك ންގެތެރެއިން ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި عهد ކޮށް އެ عهد ނު އެއްވެސް ތަނެއްގައި އުނި ނުކޮށް عهد ގައި ދެމި ހުންނަބަޔަކު ސާބިތުވެތިބެ އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނާއި خلاف ވެ ދެކޮޅުވެރި އެއްވެސް ބަޔަކާއި އެހީވެދީފިނުވާ މީހުން އެބަހީ: ކުރި عهد ގައި ދެމިހުންނަ މީހުން مشرك ންނާއިމެދު ދަންނާށެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ އެ عهد އޭގެ މުއްދަތު ހަމަވަންދެން ފުރިހަމަ ކުރާށެވެ! (އެމީހުންނަށް ޚިޔާނާތްތެރި ނުވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ فَمَا ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾

ލުޣަވީ

فَإِذَا ٱنسَلَخَ = ފަހެ ނިމިއްޖެއްޔާ. ފާއިތުވެހިނގައްޖެއްޔާ. ❁ **ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ** = حرمة ވެރި ހަތަރުމަސް. ❁ **فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ** = ތިޔަ مشرك ންނަށް މަރާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ! ❁ **حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ** = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް އެމީހުން ފެނުނުތަނަކުން. ❁ **وَخُذُوهُمْ** = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން ހިފައްޓާށެވެ! ހިފައިގަންނާށެވެ! أسير ކުރާށެވެ! ❁ **وَٱحْصُرُوهُمْ** = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުން ބަންދުކުރާށެވެ! حِصار ކުރާށެވެ! ❁ **وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ** = އަދި އެމީހުންނަށް އިށީންނާށެވެ! އެބަހީ: އެމީހުން ގުޑުވާލާ އިންތިޒާރުގައި ތިބޭށެވެ! ❁ **كُلَّ مَرْصَدٍ** = އިންތިޒާރުކުރާތަން ކޮންމެ ތަނެއްގައި (ކޮންމެ މަގެއްގައި) ❁ **فَإِن تَابُوا۟** = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެއްޔާ. ❁ **وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ** = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށްފިއްޔާ. ❁ **وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ** = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދީފިއްޔާ. ❁ **فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ** = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންގެ މަގުން އެމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ.! **إِنَّ ٱللَّهَ** = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ **غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾** = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ. ❁ **وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ** = އަދި مشرك ންގެ އެކަކުވެސް. ❁ **ٱسْتَجَارَكَ** = އެމީހަކު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން جِوَار އަށް އެދިއްޖެއްޔާ. (އަމާންކަމަށް އެދިއްޖެއްޔާ) ❁ **فَأَجِرْهُ** = ފަހެ އެމީހަކަށް ކަލޭގެފާނު އަމާންކަން ދެއްވާށެވެ! ❁ **حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ** = އޭނާ الله ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަންދެން (قرآن އަޑުއަހަންދެން) (އޭނާއަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ) ❁ **ثُمَّ أَبْلِغْهُ** = ދެން އޭނާ (توبة ވެ إسلام ވުމަށް މަނާވެގެންވިއްޔާ) އޭނާ ރައްކާކުރާށެވެ! ❁ **مَأْمَنَهُۥ** = އޭނާ އަމާންވާތަނަށް. (އޭނާގެ ޤައުމު ކަމަށްވާ مشرك ންގެ ތަނަށް) ❁ **ذَٰلِكَ** = އެކަމީ ހަމަކަށަވަރުން. ❁ **بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ** = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބައެއްކަމުން. ❁ **لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾** = އެމީހުން ނުދަނެ. ❁ **كَيْفَ يَكُونُ** = ކޮންގޮތަކުންތޯ ވާނީ؟ ❁ **لِلْمُشْرِكِينَ** = مشرك ންނަށް ❁ **عَهْدٌ** = عهد އެއް. ❁ **عِندَ ٱللَّهِ** = الله ގެ حضرة ގައި. ❁ **وَعِندَ رَسُولِهِۦ** = އަދި އެކަލާނގެ رسول ގެ ޙަޟްރަތުގައި. ❁ **إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ** = ކަލޭމެން عهد ވީމީހުން (އެބަހީ: رسول الله އާއި) عهد ވި މީހުންނެވެ. ❁ **عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ** = مَسْجِدُ الْحَرَام ގެ ކައިރީގައި - مَسْجِدُ الْحَرَام ގައި. ❁ **فَمَا ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ** = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް قائم ވެތިއްޔާ (عهد މަތީ قائم ވެތިއްޔާ) ❁ **فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ** = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންނަށް قائم ވެތިބޭށެވެ! (عهد މަތީ قائم ވެތިބޭށެވެ!) ❁ **إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾** = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى تقوى ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥) ދެންފަހެ حرمة ތިބިމަސްތަކާ ވަރުސަކުރަމަށް ނިމިއްޖެއިރާ. (އެބަހީ: مُحرّم މަސް ނިމިއްޖެއިރާ) ދެން مشرك ންގެ މީހުން ކޮންތަނަކުން ފެނުނަސް މަރާލާށެވެ! قتل ކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުން ހިފާ އަސީރުކޮށް حصَار ކޮށް އެބަހީ: އަވިއްލާލައިގެން تَصرّف ނުކުރެވޭ ގޮތަށް ބަންދުކޮށް ހަރާލާށެވެ! އަދި އެމީހުން އަތުލައިގަތުމަށް إنتظار ކުރުވޭ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ކޮންމެ މަގެއްގައި إنتظار ކޮށް ބަލަހަރައި ތިބޭށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން توبة ވެ އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިނީ ހަމައިލިއްޔާ ދެން އެމީހުންގެ މަގުން ދޫކޮށްލާށެވެ! (ދެން ނުބަހާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! تفسير الطّبرى ގައި إبن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ.
- بَرَاءَةُ ގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި عهد އެއް ވެވަޑައިގަތާ مشرك ންގެ مُدَّة ހަތަރު އާޔަތް إعلان ކުރެއްވުމަށްފަހު ربيع الآخر ގެ ދިހަވަނަ ދުވަހާއި ހަމައަށެވެ. އެއީ އެއަހަރުގެ حجّ މަހުގެ ދިހައަކުން އެއަހަރުގެ ربيع الآخر މަހުގެ ދިހައަކާއެވެ. ހަތަރުމަހެވެ.
- مشرك ން ކުރި عهد އުވާލައި ހިލޭސާބަހުންވާނެތީ ބަޔާން عهد އެއް ނެތެވެ. (އެއީ **محرّم** މަސް ނިމެންދެންނެވެ.)
- އަދި مشرك ން ކުރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި عهد ކޮށް عهد ހަށް އެއްވެސް ގޮތަކުން އުނިއިތުރު ނުކޮށް ސާބިތުވެތިބި މީހުންގެ مدّة ހަމަ ހެ عهد ގައިމު مدّة ހަމަވާންދެންނެވެ.

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) مشرك ންކުރެ އެކަކުވެސް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އަމާންކަން އެދިއްޖެއްޔާ އޭނާއަށް އަމާންކަން ދެއްވާށެވެ! އެއީ އޭނާ الله ގެ كلام އަހާ އެބަހީ: ކިޔަވާ قرآن ގެ އަޑު އޭނާ އަހައިފިއުމަށް ޓަކައެވެ. (އަދި އޭނާއަށް އިވޭގޮތުގައި قرآن ކިޔަވާދޭށެވެ!) ދެން އޭނާ ދެވޭގޮތުން އޭނާ އޭނާއަށް އަމާންކަން ލިބޭތަނަކަށް ފޮނުވާށެވެ! (އެއީ އޭނާ توبة ވެ إسلام ވުމުން މަނާވެގެންވާހާއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެއީ ނޭނގޭ ބައެކެވެ. (إيمان ނުވާ އެމީހުންނަކީ ހުރި ގޮތްތަކާ ހަމަކޮށްވެސް ނޭނގޭ ބައެކެވެ.)

(٧) الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ އަރިހުގައި مشرك ންނަށް عهد އެއް ذمّة އެއް ކޮންނާކަން حقّ ވާނީ ކޮންފަދަގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟. ހަމައެކަނި مَسْجِدُ ٱلْحَرَام ގެ ކައިރީގައި ކަލޭގެފާން (مؤمن ން) ނާއި عهد ކޮށް އެގްރިމެންޓްވި މީހުން ފިޔަވައެވެ. (އެމީހުންނަކީ كِنَانَة ވަންހައިގެ بَنوبَكر ގަބީލާގެ ބައެއް ކަމުގައިވިއެވެ. އެމީހުން މިތީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދުވި عهد ގެ މަތީ ސާބިތުވެގެން ކަމުގައިވިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާން (مؤمن ން) ނާއިމެދު عهد މަތީ قائم ވެ ތިބިއްޔާ ކަލޭގެފާން مؤمن ންވެސް އެމީހުންގެ އެ عهد މަތީ قائم ވެ ތިބޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

كَيۡفَ وَإِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ لَا يَرۡقُبُواْ فِيكُمۡ إِلّٗا وَلَا ذِمَّةٗۚ يُرۡضُونَكُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَتَأۡبَىٰ قُلُوبُهُمۡ وَأَكۡثَرُهُمۡ فَٰسِقُونَ ﴿٨﴾ ٱشۡتَرَوۡاْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلٗا فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِهِۦٓۚ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرۡقُبُونَ فِي مُؤۡمِنٍ إِلّٗا وَلَا ذِمَّةٗۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُعۡتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِۗ وَنُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِن نَّكَثُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُم مِّنۢ بَعۡدِ عَهۡدِهِمۡ وَطَعَنُواْ فِي دِينِكُمۡ فَقَٰتِلُوٓاْ أَئِمَّةَ ٱلۡكُفۡرِ إِنَّهُمۡ لَآ أَيۡمَٰنَ لَهُمۡ لَعَلَّهُمۡ يَنتَهُونَ ﴿١٢﴾

މުރާދު

كَيْفَ = ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: عهد އުވާލައި ނުވަތަ عهد އެއް ނުހުރާ ބަޔަކަށް اللّه ގެ ذمّة އާއި عهد އެއް އޮންނާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟)❁ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއްޔާ. ❁ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ބަލައިނުގަންނާނެވެ. ފަރުވާލެއް ނުބަލައްޗާނެވެ. ❁ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً = އެއްވެސް ގާތްކަމަކަށްވެސް އަދި (ވަޢުދުވުމެއް عهد އެއްގެ) ذمّة އަކަށްވެސް. ❁ يُرْضُونَكُم = އެމީހުން ކަލޭމެން ރުއްސަވައެވެ. ❁ بِأَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން. ❁ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން ދެކޮޅު ހަދަނީއެވެ. (އެބަހީ ދިރިކޮށެވެ.)❁ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަބައިމީހުން. ❁ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. ❁ اشْتَرَوْا = އެމީހުން ވިއްކައިލިއެވެ.. ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. ❁ بِآيَاتِ اللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑައަގަކަށް. ❁ فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލާނގެ މަގު ބަންދުކޮށްލިއެވެ. ❁ إِنَّهُمْ سَاءَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައިކޮށްލިއެވެ. ❁ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައް. ❁ لَا يَرْقُبُونَ = އެމީހުން إنتظار ނުކޮށްލައެވެ. / ބަލައެއް ނުލާނެއެވެ. ❁ فِي مُؤْمِنٍ = އެއްވެސް مؤمن އަކާއި ދޭތެ. ❁ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً = އެއްވެސް ގާތްކަމަކަށްވިޔަސް އަދި عهد އެއްގެ ذمّة އަކަށްވިޔަސް. ❁ وَأُولَٰئِكَ = އަދި އެމީހުން ތަންނަކަށެވެ! ❁ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ = ހައްދުފަހަނައަޅާމީހުން އެމީހުން އެއި ހައްދުފަހަނައަޅައިއުޅުމުން ޖެހިއްޖެއްޔާ. ❁ فَإِن تَابُوا = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެއްޔާ. ❁ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކޮށްފިއްޔާ. ❁ وَآتَوُا الزَّكَاةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދީފިއްޔާ. ❁ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ = ފަހެ އެއިރުން އެއި دين ގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. ❁ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކުރައްވަމެވެ. ❁ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ = ދަންނަ ބަޔަކަށް. ❁ وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައި އަދި عهد ބަޔާ އުވައިލިއްޔާ. ❁ مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ عهد އަށްފަހު. وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ دين އާއިމެދު عيب ކިޔައި ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައި ހަދަންނާ. ❁ فَقَاتِلُوا

= ވީމާ ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! ◈ أَئِمَّةَ الْكُفْرِ = ކާފަރުކަމުގެ إمام ންނާއި. ◈ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުން. ◈ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް عهد އެއް ނުވެއެވެ. ◈ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾ =

އެމީހުން (އެކަންތަކުން) ދުރުހެލިވުމަށް. ◈

إجْمَالِي މާނަ

(٨) (عهد އުވާލި ބައެއްކަން ނުވަތަ عهد އެއް ކޮންފަދައިން ނަމެއް ބަހައްޓާއިރުގައި) الله ގެ ذمّة އެއް އަދި عهد އެއް ހުރުން حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟. އެހެނީ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް މިހާރު ގަދަވެގަތުމަށް ކަލޭމެންނާއިމެދު އެމީހުން އެއްވެސް ގާތްކަމަކާއިމެދުވިޔަސް އަދި ވެރިއައްމާ عهد އަކާއި ذمّة އަކާއިމެދުވެސް އެއްވެސް ފަރުވާލެއް ބަލައެއް ނުބަލާނެއެވެ. (ކަލޭމެންނާއިމެދު އެމީހުން ރިޢާޔަތްކުރާފަދައިން ހަދައިދޭނީއެވެ.) އެމީހުން ކަލޭމެން ރުއްސަވައިދެނީ ބަހުންނެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެކަން ހާމަކުރަނީ ނުކުރެވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަ މީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. الله ގެ ރަހުމަތުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٩) އެމީހުން އެބަހީ: ކާފިރުން الله ގެ އާޔަތްތައް ކުޑައަގަކަށް ވިއްކައެވެ. (ބާނުވުމާ أبوسفيان އެމީހުންނަށް ދިން ކާއެއްޗެހީގެ ސަބަބުން އެމީހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި ދެމެދުގައިވާ عهد އުވާލީ ކަމަށެވެ. والله أعلم) ދެން އެމީހުން الله ގެ މަގު މީސްތަކުންނަށް ބަންދުކުރިއެވެ. (إسلام دين އަށް މީހުން ވަނުން މަނާކޮށް އަދި إسلام دين ގައި ތިބި މީހުން އެއިން ބޭރުކުރުވާތީ މަސައްކަތްކުރިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٠) އެމީހުން އެއްވެސް مؤمن އެއްގެ ގާތްކަމަކާއި އަދި ވެރިއައްމާ عهد އެއްގެ ذمّة އަކަށް އެއްވެސް ބަލައެއް – އަދި ފަރުވާލެއް ނުބަހައްޓަނެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަ ހައްދުފަހަނައަޅާ ބައެކެވެ.

(١١) ވީމާ އެމީހުން توبة ވެ އަޅުކަމުގައި ތެދުވެ، އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިން ކަމުގައިވަންޏާ އެއީ ހަމަ دين ގެ ގޮތުން ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. އަދި އަސްލުދަންނަ ބައެއްކަން ޢިލްމުވެރިބަޔަކަށްޓަކައި އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށްދެއްވަމެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުން عهد ކަނޑައެޅުމަށް ފަހު އެމީހުންގެ ހުވާތައް ބަލިކޮށް އެމީހުންގެ އެ عهد އުވާލައިފިއްޔާ އަދި ކަލޭމެންގެ (مؤمن ންގެ) دين އާއިމެދު عيب ކިޔައި ފުރައްސާރަ ކޮށްފި ނަމަ (އެއީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ.) ވީމާ ކާފިރުންގެ އެ إمام ންނާއި ސަރުދާރުންނާއި ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް عهد ކަމަކެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: عهد އުވާލި ކާފިރުންނާއިމެދު حرمة ތެރިވެވޭނެ އެއްވެސް عهد އެއް ހުރުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އެއީ އެމީހުން އެކުފުރު ދޫކޮށް ދުރުހެލިވުމަށެވެ.

أَلَا تُقَـٰتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ وَهَمُّوا۟ بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ قَـٰتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تُتْرَكُوا۟ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ مِنكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا۟ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ شَـٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ وَفِى ٱلنَّارِ هُمْ خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

أَلَا تُقَـٰتِلُونَ قَوْمًا = ކަލޭމެން ބަޔަކާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނޭ ހެއްޔެވެ؟ ❁ نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ = އެބަޔުން އެބަޔުންގެ عهد އުވާލި. ❁ وَهَمُّوا۟ بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ = އަދި އެމީހުން رسول އާ (ބަރުން) ނެރުއްވުމަށް قصد ކުރި (އަދި ނެރުއްވި) ❁ وَهُم بَدَءُوكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާ (ހަނގުރާމަ) ފެށީ އެމީހުންނެވެ. ❁ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު. ❁ أَتَخْشَوْنَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން ބިރު ގަންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ فَٱللَّهُ أَحَقُّ = ފަހެ الله حقّ ކަންބޮޑުވެ. ❁ أَن تَخْشَوْهُ = އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވުން. ❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ = ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ. ❁ قَـٰتِلُوهُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ.! يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِأَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން. ❁ وَيُخْزِهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ފުރައްސާރަކޮށް ނިކަމެތި ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. ❁ وَيَشْفِ = އަދި އެކަލާނގެ شفاء ދެއްވާނެއެވެ. ފަސޭހަކަން ދެއްވާނެއެވެ. ❁ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ = مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް. ❁ وَيُذْهِبْ = އަދި އެކަލާނގެ ދުއްވާލައްވާނެއެވެ. / ނައްތާލައްވާނެއެވެ. ❁ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ރުޅިވެރިކަން. (حسد ވެރި ރުޅިވެރިކަން) ❁ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ = އަދި الله توبة ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހެއްގެމައްޗަށް. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَمْ حَسِبْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ހިތަށްއެރިހެއްޔެވެ؟ أَن تُتْرَكُوا۟ = ކަލޭމެން ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް. ❁ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ = އަދި الله އަށް ދެނެވޮޑިގެން ނުވަނީސް. (އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ފާޅުކޮށްނުދައްވަނީސް) ❁ ٱلَّذِينَ جَـٰهَدُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން جهاد ކުރި މީހުންކަން. ❁ وَلَمْ يَتَّخِذُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުހިފައި. / إختيار ނުކޮށް. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ وَلَا رَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ ފިޔަވައި. (رسول އާ ފިޔަވައިވެސް إختيار ނުކޮށް) ❁ وَلَا ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ންނާ. (مؤمن ން ފިޔަވައިވެސް إختيار ނުކޮށް)❁ وَلِيجَةً = رحمة ދޭ އެހީތެރިއެއް. ❁ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ = އަދި الله އީ خبر ލައްވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. / خبر ލައްވާ އެންގެވޭ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު. ❁ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ =

مشرك ންނަށް ހައްގެއްނުވެއެވެ. ☸ أَن يَعْمُرُوا = عِمَارة ކުރުން. ☸ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ މިސްކިތްތައް. ☸

شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس މައްޗަށް ހެކިވާ حال. ☸ بِٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމަށް. ☸

أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ☸ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތައް باطل ވެގެންދިޔައެވެ. ☸

وَفِى ٱلنَّارِ = އަދި ހަމަނަރަކައިގައެވެ. ☸ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ. ☸

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އެބަޔަކު އެބަޔަކު ކުރި عهد ކަނޑަފައި އުވާލި ބަޔަކާއިމެދު ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީހޭއްތޯ؟ އަދި އެމީހުންނަކީ رسول އާ އެކަށީގެންވާ ތަނުން ނެރެލުމަށް މަސައްކަތްކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އިސްވެ ފުރަތަމަވެސް ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަ ފެށި މީހުންނެވެ. ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތިޔަ އެމީހުންދެކެ ބިރުގަންނަނީހޭއްތޯ؟ ތިޔަ އެފަރާތަކަށް ބިރުވެތިވުމުގެ ގާތްކަމުން ބިރުވެތިވާން الله އަށް **ބިރުވެތިވުން** މާ **حقّ** ކަމުގައެވެ. ކަލޭމެންނަކީ **مؤمن** ންކަމުގައި ވާނަމައެވެ.

(١٤) ކަލޭމެން ތިޔަ އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެންގެ އަތްމަތިން الله އެމީހުންނަށް **عذاب** ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދެރަކުރައްވައި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް އެކަލާނގެ شفاء ދެއްވާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! مؤمن ބައެއްގެ ހިތްތަކަށް شفاء ދެއްވުމާ ބުނެވުނު ބަޔަކީ މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަކުރި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ حَلِيْفُ ބަޔަކު ކަމުގައިވާ خُزَاعَة ބަނީއެވެ. (والله أعلم)

(١٥) އަދި ކާފިރުން މަތީ مؤمن ންގެ އަތްމަތިން އަރައިގަތްވަސް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ރުޅިވެރިކަމާއި ދެރަވެރިކަން އެކަލާނގެ ނައްތައިލައްވައި ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރާ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް توبة ލައްވާފައެވެ. އަދި الله تعالى އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން جهاد ކުރި މީހުންނާއި އަދި الله އާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި مؤمن ންނަށް ފިޔަވައި އެހެން ބައެއްގެ ތެރޭގައި رحمة ދުރި إخلاص ތެރި ސަލާމަތްތެރިއެއް ނުހިފާ މީހުންނާއި (إختيار ނުކުރެވިފައިވާ މީހުންނާއި) ވަކިނުކޮށް الله ގެ ދަންނަވޮޑިގެންވުމާއި ވާގޮތް تحقيق ވެ ފާޅުނުވެވޭނެ ކަލޭމެން (ހަމަ مؤمن ންނޭ ބުނީމާ) އެއްވެސް إمتحان އެއް ނުކުރައްވާ ދޫކޮށްލެއްވުމަށް ކަލޭމެން ހިތަށްއަރަނީހޭއްތޯ؟ (އެގޮތް ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތަކާއި އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވާނެއެވެ.) އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން خبر ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އަދި مشرك ން ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ نفس މައްޗަށް ކާފިރުކަމަށް ހެކިވާ **حال** ގައި الله ގެ މިސްކިތްތައް عمارة ކުރުމަކީ ހައްގެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބިނާކުރުމަކީވެސް مشرك ންނަށް ހައްގެއްނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތައް باطل ވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަނަރަކައިގައެވެ.

إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَۖ فَعَسَىٰٓ أُوْلَـٰٓئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿١٨﴾ ۞ أَجَعَلۡتُمۡ سِقَايَةَ ٱلۡحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ كَمَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَجَٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ لَا يَسۡتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ أَعۡظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِۚ وَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمۡ رَبُّهُم بِرَحۡمَةٍ مِّنۡهُ وَرِضۡوَٰنٍ وَجَنَّـٰتٍ لَّهُمۡ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَابَآءَكُمۡ وَإِخۡوَٰنَكُمۡ أَوۡلِيَآءَ إِنِ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡكُفۡرَ عَلَى ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ މިސްކިތްތައް عمارة ކުރަންވާނީ ހަމައެކަނި. ✿ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ✿ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. ✿ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އޭނާ ނަމާދު قائم ކުރާ ✿ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އޭނާ ޒަކާތްދޭ. ✿ وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَۖ = އަދި الله އަށް ފިޔަވައި އެހެން ބިރުވެތިނުވާ. ✿ فَعَسَىٰٓ أُوْلَـٰٓئِكَ أَن يَكُونُواْ = އެމީހުން ވާނެއެވެ. (އެމީހުން ވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.)✿ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿١٨﴾ = ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުންގެތެރެއިން. ✿ ● أَجَعَلۡتُمۡ ކަލޭމެން ލައްވާތޯ؟ / ހަދައިލެއްވީތޯ؟. ✿ سِقَايَةَ ٱلۡحَآجِّ = حَجَّاجِيْن އަށް ފެން ދިނުން. ✿ وَعِمَارَةَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ = އަދި مسجدالحرام ހަދާ މަރާމާތުކުރުމާއި. ✿ كَمَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = الله އަށް إيمان ވި މީހާ ފަދައިން. ✿ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. ✿ وَجَٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ = އަދި އެމީހާ الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރި؟ ✿ لَا يَسۡتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِۗ = އެމީހުން الله ގެ حضرة ގައި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ. އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ✿ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ✿ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ = އަނިޔާވެރި ބައިމީހުންނަށް. ✿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވި މީހުން. ✿ وَهَاجَرُواْ = އަދި އެމީހުން هجرة ކުރި. ✿ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި. ✿ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން. ✿ أَعۡظَمُ دَرَجَةً = އެމީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެއެވެ. ✿ عِندَ ٱللَّهِۚ = الله ގެ حضرة ގައި. ✿ وَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ✿ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ = ނަސީބުވެރިންނެވެ. ✿ يُبَشِّرُهُمۡ رَبُّهُم = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވައެވެ. ✿ بِرَحۡمَةٍ مِّنۡهُ = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة ލިބިގެން. ✿ وَرِضۡوَٰنٍ = ރުއްސެވުމާއި. ✿ وَجَنَّـٰتٍ = އަދި ސުވަރުގެތަކާއި. ✿ لَّهُمۡ = އެމީހުންނަށް ލިބިގެންވާ. ✿ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ

(٢١) = އެތާނގައި قائم ވެގެންވާ نعمة ◈ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. ◈ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى .◈ عِندَهُۥٓ = އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ.◈ أَجْرٌ عَظِيمٌ (٢٢) = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ.◈ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ.! لَا تَتَّخِذُوٓا۟ = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ / إختيار ނުކުރާށެވެ!◈ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންނާއި ◈ أَوْلِيَآءَ = ސިއްރުވެރި ސަހަރާތްތެރިންކަމުގައި.◈ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ = އެމީހުން ކާފަރުކަމަށް ލޯބިކުރަންނަމަ.◈ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމުގެ މައްޗަށް. وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންކުރެން އެމީހުން އެއީ ސިއްރުވެރި ސަހަރާތްތެރިންކަމުގައި ހަދައިފި މީހުން.◈ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ (٢٣) = ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.◈

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) اللّه ގެ މިސްކިތްތައް ބިނާކޮށް عمارة ކުރަންވާނީ ކަށަވަރީ اللّه އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހާ ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތްދޭ މީހުންނެވެ. އަދި اللّه އަށް ނޫނީ ބިރުވެތިނުވާ މީހުންނެވެ. (ފަހެ މިދެންނެވި ސިފަތައް ހުރި މީހުން ދަންނައެވެ!) އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގުގައި ތިބި މީހުންކަމުގައިވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.(މިސްކިތް ބިނާކޮށް މަރާމާތުކުރަންވާނީ ސަވާބީ އެކަމަކުރާ މީހުންނެވެ.)

(١٩) حاجی ންނަށް ފެންދިނުމާއި مَسْجِدُ الحرام عمارة ކުރުމާއި (މިކަންކަން ކުރާ މީހުންނާއި) اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވެ އަދި އެމީހާ اللّه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހާއާ އެއްވަރުކުރީތޯ؟ اللّه ގެ حضرة ގައި އެދެބައިމީހުން ހަމަހަމައެއްނޫނެވެ. (اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ اللّه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުން اللّه ގެ حضرة ގައި މާމަތިވެރިއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٠) އީމާންވެގެން އަދި އެމީހުން هجرة އަށްގޮސް އަދި މުދަލާއި ފުރާނައިން اللّه ގެ މަގުގައި جهاد ކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ!) اللّه ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(٢١) އެމީހުންގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އާއި ރުހިވެވޮޑިގެންވުމާއި އަދި ސުވަރުގެތައް ލިބޭނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ. އެތާނގައި އެމީހުންނަށް قائم ވެގެންވާ نعمة ތައްވެއެވެ.

(٢٢) އެތާނގައި އެމީހުން އަބަދާ އަބަދު ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް اللّه ގެ حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވެއެވެ.

(٢٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ން إيمان ކަމުގެ މައްޗަށް ކާފަރުކަމަށް ލޯބިކުރާނަމަ އެމީހުން އެއީ ސިއްރުވެރި نصر ވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! އެމީހުން إختيار ކޮށްފި މީހުން ދަންނައެވެ! ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾

ލުޣަވީ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި. ❁ وَأَبْنَآؤُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި. ❁ وَإِخْوَٰنُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންނާއި. ❁ وَأَزْوَٰجُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންނާއި. ❁ وَعَشِيرَتُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި. ❁ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا = އަދި ކަލޭމެން ށް އެއްކުރާ މުދަލާއި. ❁ وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا = އަދި އުދުރާ ނުހިނގައިދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ ވިޔަފާރިއާއި. ❁ وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ = އަދި އެކަށޭނަ ކަލޭމެން ރުހޭ ގެދޮރުތަކާއި. ❁ أَحَبَّ إِلَيْكُم = ކަލޭމެންނަށް(މިދިޔަތަކި) ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވާނަމަ. ❁ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއިންނެވެ. ❁ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމާއި. ❁ فَتَرَبَّصُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ = الله އެކަލާނގެ أمر ގެނެސްދެއްވާ ވަގުތާ ހަމައަށް. (އުޤޫބާ: الله ގެ ކަނޑައެޅިވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތް) ❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ = فاسق ޤައުމަށް ބަޔަކަށް. ❁ لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށް نصر ދެއްވައިފިއެވެ. ❁ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ = (ހަނގުރާމަތަކުގެ) އެތައް މަސްރަހުގައި / ގިނަ މަސްރަހުތަކެއްގައި. ❁ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ = އަދި حُنَيْنُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގެ (نصر ދެއްވިއެވެ.) ❁ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ = ކަލޭމެން عجائب ވެރިވިހިނދު. ❁ كَثْرَتُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގިނަކަމާއިގުޅިގެން. ❁ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا = (އެކަމުން) ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުޅުނެވެ. ❁ وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިންގަނޑު ދަތިވިއެވެ. ❁ بِمَا رَحُبَتْ = އެބިމުގެ ފުޅާކަމާއެކުވެސް. ❁ ثُمَّ وَلَّيْتُم = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރިފައިދުވީއެވެ. ❁ مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ = ފުރަގަސްދީގެން حال. ❁ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ = ދެން الله تعالى އެކަލާނގެ އަރާމުކަމާއި ހަމަޖެހުން

ބާވައިލެއްވިއެވެ.۞ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول އާގެ މައްޗަށް.۞ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ންގެ މައްޗަށާއި.۞ وَأَنزَلَ جُنُودًا = އަދި އެކަލާނގެ لشكر އެއް ބާވައިލެއްވިއެވެ.۞ لَّمْ تَرَوْهَا = އެ لشكر ކަލޭމެން ނުދެކެއެވެ ۞ وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް عذاب ދެއްވިއެވެ. ۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ.۞ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ = ކާފިރުންގެ ޖަޒާއެވެ.۞ ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ = ދެން الله توبة ލައްވައެވެ. ۞ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި.۞ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް. ۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ ބަފައިންނާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ أخ ންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި އަދި ކަލޭމެން އެއްކޮށް ގިނަކުރާ މުދާތަކާއި އަދި އެމުދާ ނުހިނގައިދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި އަދި ކަލޭމެން ރުހޭ ގޭދޮރުތަކާއި (މި ހުރިހާތަކެތި) ކަލޭމެންގެ ކައިރީގައި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމާއި މިކަންކަމަށްވުރެ ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވާނަމަ ދެން الله ގެ أمر ފުރި އައުމަށް إنتظار ކުރި އެބަހީ: الله ގެ عذاب އައުމުގެ إنتظار ކުރި ކަލޭމެން ބަލާށެވެ!

އެކަމަކީ އެއީ الله ގެ عذاب އަތުވެދާނޭ ކަމެކެވެ. އަދި فاسق ވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٥) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަނގުރާމަތަކުގެ އެތައް ميدان އެއްގައި الله تعالى ކަލޭމެނަށް نصر ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި حنين ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައިވެސް (އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް نصر ދެއްވިއެވެ.) އެދުވަހު ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ عدد ގިނަކަމާއިމެދު عجائب ވެރިހުރުމުންވެސް އެދުވަހު ގިނަކަމުން ކަލޭމެނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. (އެދުވަހު) ބިންގަނޑު ތަނަވަސްކަމާއިއެކުވެސް އެބިންގަނޑު ކަލޭމެނަށް ދަތިވެގެންވިއެވެ. އަދި ފުރަގަސްދީ حال ކަލޭމެން އަނބުރާ (ميدان ން) ފުރަގަސްދީ ދިޔައެވެ.

(٢٦) ދެން (އެ ދަތިކަމަށްފަހު) الله تعالى އެކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށާއި مؤمن ތަކުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ سَكِينَة (އެބަހީ: އެކަލާނގެ އަރާމުކަމާއި ހަމަޖެހުން) ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެނަށް ނުފެންނަ އެތައް لشكر އެއްވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވިއެވެ. ކާފިރުންނަށް އެކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެއީ ކާފިރުންތައް ميدان ގައި މަރުވެ އަނބިދަރިން أسِيرُ ކުރެއްވުމެވެ. އަދި މުދާތަކެއް مؤمن ންނަށް غنيمة ވުމެވެ.)

(٢٧) ދެން الله އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޔަކަށް އޭގެފަހުގައި (އެބަހީ: مؤمن ންނަށް ބިންގަނޑު ދަތިވެ ހަނގުރާމައިގެ ކަންތައް ގޮސްފައިވާގޮތުގައި) الله تعالى توبة ލައްވައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَـٰذَا ۚ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ قَـٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُوا۟ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَى ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ ۖ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَٰهِهِمْ ۖ يُضَـٰهِـُٔونَ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۚ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَـٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ = ހަމަކަށަވަރުން مشرك ންނަކީ ނަޖިހެވެ.۞ فَلَا يَقْرَبُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ = ފަހެ އެމީހުން مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި ގާތްނުވާހުށިކަމެވެ.۞ بَعْدَ عَامِهِمْ هَـٰذَا = އެމީހުންގެ މިއަހަރުންފަހުން.۞ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً = އަދި ކަލޭމެން فقير ކަމަށް ބިރުގަތިއްޔާ.۞ فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ ނިކަންނުހުރު الله ކަލޭމެން މުސްތަޣްނީކުރައްވައި ފުދަވައިދެއްވާނެއެވެ.۞ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ قضل ވަންތަކަމުން. إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ قَـٰتِلُوا۟ = ކަލޭމެން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އީމާންނުވާ މީހުންނާއި.۞ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށްވިޔަސް (އީމާންނުވާ)۞ وَلَا يُحَرِّمُونَ = އަދި އެމީހުން حرام ނުކުރާ.۞ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول ާ حرام ކުރެއްވިތަކެއްޗެއް۞ وَلَا يَدِينُونَ = އަދި އެމީހުން دين ވެރިނުވާ (އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިނުވާ)۞ دِينَ ٱلْحَقِّ = حقّ ދީނަށް (حقّ ގޮތުގައި الله އަށް ކިޔަމަންތެރި ނުވާ)۞ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެވުނު މީހުންގެތެރެއިން (يهودى ންނާއި نصارى އިންގެތެރެއިން)۞ حَتَّىٰ يُعْطُوا۟ ٱلْجِزْيَةَ = އެމީހުން جزى ދިނުމަށްއެއްބަސްވާނދެން.۞ عَن يَدٍ = އަތުން އަތަށް.۞ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ = އެމީހުން ނިކަމެތިވެގެންވާ حال .۞ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އަދި يهودى ން ބުންޏެވެ.۞ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ = عُزَيْرُ އަކީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ.۞ وَقَالَتِ ٱلنَّصَـٰرَى = އަދި نصارى އިން ބުންޏެވެ.۞ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ = المسيح އަކީ (عيسى ގެފާނަކީ) الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ.۞ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم = އެއީ އެމީހުންގެ ބަހެވެ.۞ بِأَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން. ބުނާ.۞ يُضَـٰهِـُٔونَ = އެމީހުން ހަމަހަމަކޮށް ކިޔަނީއެވެ.۞ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުންގެ ބަހާއި.۞ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން.۞ قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާފައިވާށިއެވެ! (އެމީހުންނަށް الله لعنة ލައްވާފައިވާށިއެވެ!)۞ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ =

އެމީހުން (އެކަލާނގެއަށް) ދޮގުހަދަނީވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟.۞ ٱتَّخَذُوٓا۟ = އެމީހުން (يعنى: يهودى ނަސާރާއި نصارى އިން) ހިފައިފިއެވެ. / إختيار ކޮށްފިއެވެ.۞ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ = އެމީހުންގެ علم ވެރިންނާއި راهبُ ން.۞ أَرْبَابًا = رَبُّ ން ކަމުގައި. مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مَرْيَم ގެ ފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى އާއި.۞ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ = އެއްކައުވަންތަ ހަމައެކު إله އަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ.۞ لَّآ إِلَٰهَ هُوَإِلَّا ۚ = އެކަލާނގެ މެނުވީ އެހެން އެއްވެސް حَقُّ إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ سُبْحَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهرވަންތައެވެ.۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٣١) = އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައްތަކުން. (شرك ކުރާތަކެތިން.)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން مشرك ން ނަޖިހެވެ. (معنوى ގޮތުން) ނަޖިހެވެ. އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި ނަޖިހެވެ. ފަހެ އެމީހުން مسجد الحرام އާއި ގާތްނުވާހުށިކަމެވެ! (އެއީ هجرة އިން ނުވަވަނަ އަހަރެވެ. އަދި مسجد الحرام އަކީ ބޭއްސޮވިފައިން މުޅިދަފަސް مكّة އާއި ދެމެދު مكّة ގެ حرم އެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން —އެ مشرك ން مسجد الحرام އަށް ނައުމުގެ) ސަބަބުން فقير ވެދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާނަމަ ފަހެ ނިކަން ހުށި اللّٰه تعالى އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން މުއްސަނދި ކުރައްވައި ފުއްދަވައިދެއްވާނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ދަނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ހަނގުރާމަކުރާށެވެ މީހުންނާ އެބައި:- يهودى ނަސާރާއި نصارى އިންނެވެ - اللّٰه އަށާއި އަދި آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ حرام ކުރެއްވި ތަކެތި حرام ނުކުރާ އަދި حقّ دين ން دين ވެރިނުވާ (އެބައި: حقّ ގޮތުގައި اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާ) މީހުން ނިކަމެތިވެގެން حال އަތުން ތިޔަބައިމީހުނަށް جِزى ދެއްކުމަށް ދެންނެވިދާނެ ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!

(٣٠) އަދި يهودى ން ބުނެއެވެ. عُزَيْرُ އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި نصارى އިން ބުނެއެވެ. المسيح يعنى: عيسى (عليه السّلام) އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ބުނާ (ހުސްބަސް) ބަހެކެވެ. މިގޮތުގެ ކާފަރުންގެ ބަހާއި މިބައިމީހުންގެ ބަހާއި ހަމަ އެއްގޮތެވެ. اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ލައްވާފައެވެ! އެމީހުން ހަގީގަތުގައި ބަސްތަކާއި ދުރުވެ އެކަލާނގެ އަށް ދޮގުހަދަނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟

(٣١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ علم ވެރިންނާއި رَاهِبُ ން يعنى: އަޅުވެރިން އެއީ اللّٰه ފިޔަވައި ربّ ންތަކެއްކަމުގައި ހިފި ބަޔެކެވެ. އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން المسيح ވެސް ربّ އަކުކަމުގައި ހިފިއެވެ. އަދި (އެއްކައުވަންތަ ހަމައެކަނި) إله އަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެމީހުންނަށް أمر ކުރެވިފައެވެ. އެކަލާނގެ ނޫން އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ.އެއީ اللّٰه އެވެ. އެމީހުން އެ شرك ކުރާތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يُرِيدُونَ أَن يُطۡفِـُٔواْ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَيَأۡبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ﴿٣٣﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡأَحۡبَارِ وَٱلرُّهۡبَانِ لَيَأۡكُلُونَ أَمۡوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلۡبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۗ وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٣٤﴾ يَوۡمَ يُحۡمَىٰ عَلَيۡهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكۡوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمۡ وَجُنُوبُهُمۡ وَظُهُورُهُمۡۖ هَٰذَا مَا كَنَزۡتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَكۡنِزُونَ ﴿٣٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

يُرِيدُونَ = އެދިގެން އުޅެނީއެވެ. أَن يُطۡفِـُٔواْ = އެދިގެން ނިވާއިލުމަށެވެ.۞ نُورَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نور (އިސްލާމްދީން.)۞ بِأَفۡوَٰهِهِمۡ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން.۞ وَيَأۡبَى ٱللَّهُ = އަދި اللّه މަނާވޮޑިގަންނަވައި.۞ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ އެކަލާނގެ نُور އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްމެނުވީ.۞ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ = ކާފިރުން ނުރުހުނަސްވެސް.۞ هُوَ ٱلَّذِيٓ = އެކަލާނގެއީ.۞ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ = އެކަލާނގެ رسول އާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ = ތެދުމަގާއި حقّ دين އާއިއެކު.۞ لِيُظۡهِرَهُۥ = އެ دين ފަތުރުއްވައި ކުރިއަރުއްވުމަށް (އެދީން މަތިވެރި ކުރުއްވުމަށެވެ.)۞ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ = އެހެން ހުރިހާ دين ތަކެއްގެމައްޗަށް.۞ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = مشرك ންގެ ނުރުހުނަސް.۞ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.!۞ إِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡأَحۡبَارِ = ހަމަކަށަވަރުން (يهودى ންގެ) ގިނަ عالِمُ ން.۞ وَٱلرُّهۡبَانِ އަދި (نصارى ންގެ) ގިނަ އަޅުވެރިންނާއި.۞ لَيَأۡكُلُونَ أَمۡوَٰلَ ٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މީސްތަކުންގެ މުދާތައް ކައިފައެވެ.۞ بِٱلۡبَٰطِلِ = باطل ގޮތުގައި. رشوة ގެގޮތުން.۞ وَيَصُدُّونَ = އަދި އެމީހުން ބަންދުކޮށް ހިފަހައްޓައެވެ.۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۗ = اللّه ގެ މަގު.۞ وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ = އަދި جمع ކޮށް ކަންޒުކުރާމީހުން.۞ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ = ރަނާއި ރިހި.۞ وَلَا يُنفِقُونَهَا = އަދި އެމީހުން އެތަކެތި ހަރަދުނުކޮށް.۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަގުގައި. (ޖިހާދުގައި)۞ فَبَشِّرۡهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް (އެކަލޭގެފާނު) خبر ދެއްވާށެވެ.۞ بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٣٤﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ.۞ يَوۡمَ يُحۡمَىٰ عَلَيۡهَا = އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ހޫނުކުރެވޭ ދުވަހު (އެބަހީ: އެރަނާއި ރިހިސަކަރު ހޫނުކުރެވޭ ދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ.)۞ فِي نَارِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި.۞ فَتُكۡوَىٰ بِهَا = ދެން އެއިން އިސްތިރި ކުރެވޭނެއެވެ. (އެއިން ދަންފަތާ ކައްޓަށްދެއެވެ.)۞ جِبَاهُهُمۡ =

އެމީހުންގެ ނިތުކުރިތަކުގައި.۞ وَجُنُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަރިކަރިތަކާއި.۞ وَظُهُورُهُمْ ﷺ = އަދި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައްޗާއި (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ۞ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ = މިއީ ކަލޭމެން އެއްކުރި ކަންޒު ކުރި ތަކެއްޗެވެ.۞ لِأَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް. ۞ فَذُوقُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ!۞ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން ކަންޒުކުރާ ކަމުގައިވީ ތަކެއްޗޭ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެމީހުން އެދެނީ - (އެމީހުން قصد ކުރަނީ) އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ފުމެލައިގެން الله ގެ نُور ނިވާލައިލަން ކަމަށެވެ. (އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ދޮގުތަކާއި ހަދައިގެން إسلام دين އަށް މުސީބާތެއް ވަރަށްވެ އެދިނަމަ باطل އެއްޗެއްކަމުގައި ހެދުމަށެވެ.) އެކަމަކު ކާފިރުން ނުރުހި ނަމަވެސް އެކަލާނގެ دين ފުރިހަމަކޮށްދެއްވުމަށް ނޫނީ الله މަނާވަޑައިގަނެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުންނާ މުޝްރިކުންނަށް ނުރުހި ނަމަވެސް އެކަލާނގެ دين ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ.)

(٣٣) އެކަލާނގެއީ ތެދުމަގާއި حقّ دين އާއިގެން އެކަލާނގެ رسول އާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެހުރިހާ دين ތަކަށްވުރެ އެ دين މަތިވެރިކުރެއްވުމަށެވެ. مشرك ން ނުރުހި ނަމަވެސްމެއެވެ.

(٣٤) އޭ އީމާންވީ މުސްލިމުންނޭވާ! ހަމަކަށަވަރުން حَبْرُ ންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނާއި رَاهِبُ ންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން باطل ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ މުދާ ކައިއެވެ. (އެއީ رِشْوَة ގެ ގޮތުންނާއި އަދި دُنْيَوِى ކުޑަ ފައިދާއަކަށް الله ގެ وحى ބަދަލުކޮށްގެންނެވެ. - حَبْرُ ނަމަކީ يهودى ން ގެ ދީނީ ބޮޑެތިންނެވެ. عالم ންނެވެ. رَاهِبُ ނަމަކީ نصارى ންގެ އަޅުވެރިންނެވެ. މިއީ عامّ ކޮށް ގޮތެވެ.) އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރެއެވެ. (إسلام دين އަށް މީސް ވަދެނުވުމަށް ހުރަސް އަޅައެވެ. އަދި ގޮވާތަށް ކުރެއެވެ.) އަދި ރަން ރިހި އެއްކޮށް كَنْزُ ކޮށް خَزَانَة ކޮށް އެއިން الله ގެ މަގުގައި ހޭދަނުކުރާ މީހުން (މުދަލުން ދޭންޖެހޭ حقّ زكاة ނުދޭމީހުން) އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٣٥) އެދުވަހުގެ ދިއްސަވާ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުން ހޫނުކުރެވޭ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) ފަހެ އެތަކެތިން އެމީހުންގެ ނިތުކުރިތަކާއި އަރިކަރިތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައި އޮޅުން އަޅާނެ ކަމުގައި ދިސްކުރުވޭނެއެވެ. (އަޅާހަމަ އެންގޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. މިތަކެއްޗަކީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށްޓަކައި جمع ކޮށް خزانة ކުރި ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން جمع ކޮށް خزانة ކުރިތަކެއްޗޭގެ ރަހަ ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާށެވެ!

إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُوا۟ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا ٱلنَّسِىٓءُ زِيَادَةٌ فِى ٱلْكُفْرِ ۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا۟ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ ۚ زُيِّنَ لَهُمْ سُوٓءُ أَعْمَٰلِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ ۚ أَرَضِيتُم بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ = ހަމަކަށަވަރުން މައްސަރުތަކުގެ عدد.❁ عِندَ ٱللَّهِ اللّٰه ގެ حضرة ގައި.❁ ٱثْنَا عَشَرَ شَهْرًا = ބާރަ މައްސަރެވެ.❁ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ފޮތުގައި. (އެއީ ލަޢް ޙިފާޡަތްކުރައްވާ އަކާސީގެ ލައުޙުލްމަޙްފޫޡު ފޮތެވެ.)❁ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންގަމު ހެއްދެވިދުވަހު.❁ مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ = އޭގެތެރެއިން حرمة ތެރި ހަތަރު މައްސަރުވެއެވެ.❁ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ = ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ.❁ فَلَا تَظْلِمُوا۟ فِيهِنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމައްސަރުތަކުގައި ޢަނިޔާވެރިނުވާށެވެ!❁ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް.❁ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި ކަލޭމެން مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!❁ كَآفَّةً = ކަލޭމެން އެންމެހައިންގެ ގޮތުގައި.❁ كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރާ ފަދައިން.❁ كَآفَّةً = އެ އެންމެހައިންގެ ގޮތުގައި.❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!❁ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނާ އެކުގައެވެ. (އެބަހީ އެއަރިހުގެ އެހީތެރިކަމާއި خاصّ ވެގެންވާ ލޯބިވެވަޑައިގަތުމާއެކުއެވެ.)

إِنَّمَا ٱلنَّسِىٓءُ = ހަމަކަށަވަރުން نَسِيءُ އަކީ (މައްސަރުތައް ފަސްކުރުމަކީ) އިތުރުކަމެކެވެ.❁ زِيَادَةٌ فِى ٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމުގައި ވާ އިތުރުކަމެކެވެ.❁ يُضَلُّ بِهِ = އޭގެން މަގުފުރެދެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންނަށް.❁ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا = އެމީހުން އަހަރަކު حلال ކުރެއެވެ. އެބަހީ: އެއްއަހަރަކު أَشْهُرُ الحُرُمُ ގެ މައްސަރު حلال ކުރެއެވެ.❁ وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا = އަދި އަނެއް އަހަރު އެމައްސަރު حرام ކުރެއެވެ.❁ لِّيُوَاطِـُٔوا۟ = އެމީހުން އެއްގޮތްކުރުމަށްޓަކައި. (ހަމަހަމަ ކުރުމަށްޓަކައި)❁ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حرام ކުރެއްވި މައްސަރުތަކުގެ (عدد).❁ فَيُحِلُّوا۟ = ފަހެ އެމީހުން حلال ކުރުމަށްޓަކައެވެ.❁ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއް. (އެމައްސަރު)❁ زُيِّنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ سُوٓءُ أَعْمَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ނުބައި. (އެމީހުންގެ ނުބައި عمل)❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ = ކާފިރުވެގެންވާ ބަޔަކަށް.❁

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ކާ إيمان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ!❁ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަކީ ކޮން ހާލެއްގައި ވާމީހުންހެއްޔެވެ؟ / ކިހިނެއްވެގެންހެއްޔެވެ؟❁ إِذَا قِيلَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.❁ ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށެވެ!

ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމަށް ބަރުވެ ބިމުގައި / ބަރުދަނުވެ ކަންނުލައްވައި.۞ أَرَضِيتُم = ކަލޭމެން ރުހުނީހެއްޔެވެ؟۞ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް. مِنَ ٱلْأَخِرَةِ = آخرة އަށްވުރެ ބަދަލުގައި.۞ فَمَا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ފަހެ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އުފާވެރި މަޖާ ނުވެއެވެ. ۞ فِي ٱلْأَخِرَةِ = آخرة ގައި (آخرة އާ އަޅާބަލާއިރު) ۞ إِلَّا قَلِيلٌ ۝٣٨ = ކުޑަ މަދުއެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައި މަހުސަރުތަކުގެ عدد އަކީ ބާރަމަހެވެ. ބާރަމަހެވެ. އެއީ الله ގެ ފޮތުގައިވާ ގޮތެވެ. (ލައުޙުލް މަޙްފޫޡުގައިވާ ފޮތުގައިވާ ގޮތެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިދުވަހުން ފެށިގެން އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތެވެ. އޭގެތެރެއިން ހަތަރުމަހަކީ حرمة ތެރި ކަނޑައެޅިފައިވާ މަހުތަކެވެ. (އެހަތަރުމަހަކީ - حديث ގައި ބަޔާންވެގެންވާ ފަދައިން ذوالقعدة - ذوالحجة - مُحَرَّم އަދި رَجَب މަހުސަރުތަކެވެ.) ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ. ފަހެ އެ (حرمة ތެރި) މަހުސަރުތަކުގައި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ! (އެހެން މަހުސަރުތަކުގައިވެސް ކުށްކުރުން އަނިޔާ ކުރުމެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ކުށްތަކުގެ އެމަހުސަރުތަކުގައި އަނިޔާކުރުމުގެ ކުށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ހަނގުރާމަކުރުން މަނާވެ. (އެއްބަސްވުމުގެ މަހުސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުން މަނާކޮށްފައިވެއެވެ.) އަދި مشرك ން އެންމެންވެސް ކަލޭމެން (مؤمن ންނާއި) ހަނގުރާމަކުރާފަދައިން ކަލޭމެން مؤمن ން އެންމެންވެސް مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވަޑައިގަންނަވަނީ تقوى ވެރިންނާއި އެކުގައެވެ. (އެބައި އެކަލާނގެ އެހީތެރިކަމާއި ނަސްރު خاصّ ވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ.)

(٣٧) ހަމަކަށަވަރުން މަހުސަރުތަކުގެ ތަރުތީބު ބަދަލުކޮށް ފަސްކުރުމަކީ ކުފުރުގައި އިތުރުވުމެކެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުން މަގުފުރެދެއެވެ. އެއީ އެބައި ކާފިރުން އެއްއަހަރު حلال ކުރެއެވެ. (އެއްއަހަރު حرمة ތެރި މަސް حلال މަހަކަށް ހަދައެވެ. އަދި ހަނގުރާމަ ކުރެއެވެ. އަދި އެހެންމަހުސަރުގައި حرمة ތެރި މަހަކަށް ހަދައެވެ.) އަދި އަނެއްއަހަރު އެމީހުން حرام މަހަކަށް ހަދައެވެ. قواعد ން ހަމަ حرمة ތެރި މަހަކަށް ހަދައި ހަނގުރާމަ ނުކޮށް ތިބެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ބަދަލުކޮށް ހަދައިގެން الله حرمة ތެރިކުރައްވާފައިވާ މަހުސަރުތަކާއި عدد ގުނުން އެއްގޮތްކުރުމަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން الله حرام ކުރައްވާ މަހުސަރު حلال ކުރެއެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ حلال ކުރައްވާ މަހުސަރު حرام ކުރެއެވެ.) (މިއާދައަކީ ޖާހިލިއްޔަތު ޒަމާނުގެ އިސްލާމްގެ ކުރީގަ ދަންނަވާގޮތެވެ.) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ނުބައި عمل ތަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދެއްވިއެވެ. އެބައި شيطان އާ އެމީހުންނަށް އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ. އަދި ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٣٨) އޭ إيمان ވެގެންވާ މީހުންނޭވެ. الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނާށޭ ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ބިމަށް ބަރުވެ ނުކުންނަން ކަލޭމެން ލަސްވެގެންނުވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟. ކަލޭމެން ހިތްހަމަޖެހުނީހެއްޔެވެ؟ آخرة ގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ މުއްސަނދިކަމާއި ފިތުނަތަކަށް ކަލޭމެން ރުހުނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ آخرة ގެ حياة ގެ نِسْبَةُ ގައި ދުނިޔޭގެ މި حياة އަކީ ކުޑަ ކުޑަ އަރާމުކޮށް މަޖާކުރުމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ ٱنفِرُوا۟ خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَـٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

ލަފުޒުގެ

إِلَّا تَنفِرُوا = ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެއްޖެއްޔާ.❁ يُعَذِّبْكُمْ = އުނދަގޫގެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ.❁ عَذَابًا أَلِيمًا = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން.❁ وَيَسْتَبْدِلْ = އަދި އުނދަގޫގެ ބަދަލުކުރައްވާހުށްޓެވެ. ❁ قَوْمًا غَيْرَكُمْ = ކަލޭމެން ނޫން އެހެން ބައެއްކަން.❁ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا = އަދި އުނދަގޫގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަރިހުގެއްލުމެއްވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ = އަދި الله تعالى އީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް.❁ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ..❁ إِلَّا تَنصُرُوهُ = ކަލޭމެން އުނދަގޫގެ ރަސޫލާ (محمّد ގެފާނަށް) نصر ނުދިނަސް فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އުނދަގޫގެ ރަސޫލާ نصر ދެއްވިއެވެ.❁ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުން އުނދަގޫގެ ރަސޫލާ (مكّة އިން) ނެރުނުއިރުވެސް ❁ ثَانِيَ اثْنَيْنِ = ދެމީހުންކުރެ އެކަކު ކަމުގައި (ދެމީހަ މިސާލުގައި) ވެގެންވާ حال ގައެވެ. ❁ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ = އެދެމީހުން (އެފަރާތާއި ޞާޙިބު) ހޮހަޅައިގައި ވީއިރުވެސް.❁ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ = އުނދަގޫގެ ރަސޫލާ އުނދަގޫގެ އެކުވެރިޔާ (أبوبكر ގެފާނަށް) ވިދާޅުވިއިރުވެސް ❁.لَا تَحْزَنْ = ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!❁ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا = ހަމަކަށަވަރުން الله އަޅުގަނޑުމެންނާއެކު ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ فَأَنزَلَ اللَّهُ = ފަހެ الله ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ سَكِينَتَهُ = އުނދަގޫގެ އަރާމުކަމާއި ހަމަޖެހުން.❁ عَلَيْهِ = އުނދަގޫގެ ރަސޫލުންގެ މައްޗަށް.❁ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ = އަދި އުނދަގޫގެ ރަސޫލާ لشكر ކުރެ ގަދަކަން ދެއްވިއެވެ. ❁ لَّمْ تَرَوْهَا = ކަލޭމެންނަކަށް ނު لشكر ނުފެންނަ.❁ وَجَعَلَ = އަދި އުނދަގޫގެ ލެއްވިއެވެ.❁ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުންގެ كلمة (شرك ގެ كلمة) ❁ السُّفْلَى = ދަށަށް (ދަށް އެއްޗެއްކަމުގައި) ❁ وَكَلِمَةُ اللَّهِ = އަދި الله ގެ كلمة ތިރީ (توحيد ގެ كلمة ތިރީ) ❁ هِيَ الْعُلْيَا = އެއީ މަތިވެރިވެގެންވާ كلمة ތިރީކަމުގައި.❁ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ = އަދި الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ انفِرُوا = ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވާށެވެ.! خِفَافًا وَثِقَالًا = ލުއިކަމާއި ބުރަކަމާއި އެކުވެސް. وَجَاهِدُوا = އަދި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ!❁

بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދާތަކުންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުން.۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި. ۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާގޮތެވެ.۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައިވަންޏާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުނުކުމެވިއްޔާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނޫން އެހެން ބައެއް އެކަލާނގެ ގެންނަވައި ކަލޭމެން ބަދަލުކުރައްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި الله އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٠) ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް - އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް نصر ނުދިނަސް (الله އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވާފައިވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނު مكّة އިން ނެރެދެއްވިހިނދުވެސް الله އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވިއެވެ. އޭރު ދެމީހުންކުރެ ދެވަނަ މީހާކަމުގައި ނުވަތަ އެކަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނުވިހިނދުގައެވެ. އަދި އެދެބައިކަލުން ހޮއްޓެއްގައިވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިޔާ (أبوبكر الصّدّيق رضى الله عنه) އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އަޅުގަނޑުމެންނާއިއެކު ވެއެވެ. ދެން ފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް الله އެކަލާނގެ އަމާންކަމާއި نصر އަދި ހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުފެނުނު لشكر އެއް ފޮނުއްވައިގެން އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ كلمة - އެބަހީ: شرك ގެ كلمة ދަށް އެއްޗަކަށްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި الله ގެ كلمة މަތީ - އެބަހީ: توحيد އާއި إسلام دين ގެ كلمة މަތީ - އެއީ ކަނޑައެޅިގެން މަތީ كلمة ކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ލުއިކަމާއި އަދި ބުރަކަމާއިއެކު (އެބަހީ: ހިފާލިކަމާއި، ކަސްލަތުކަމާއިއެކުވެސް، އަދި فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަމާއިއެކުވެސް، އަދި ޒުވާންކަމާއި މުސްކުޅިކަމާއިއެކުވެސް - ސަވާރުވެގެންނާއި އަދި ފައިމަގުގައިވެސް، - އަދި ކޮންމެ حال އެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ނަފްސުން الله ގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ! ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް (جهاد ގެ މާތްކަން) އެނގޭނަމަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާނީ އެއެވެ.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَـٰكِنۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ ۚ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَتَعْلَمَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ أَن يُجَـٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً وَلَـٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْقَـٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾

މުފްރަދާތު

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا = ގާތް غنيمة އެއްޗަކުގައި ވިނަމަ. ۞ وَسَفَرًا قَاصِدًا = އަދި ގާތް ފަސޭހަ ދަތުރެއް (ކަމުގައިވިނަމަ) ۞ لَّاتَّبَعُوكَ = އެމީހުން (އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔަ ފަހަތަށްޖެހުނުމީހުން) ކަލޭގެފާނާއި ހަމަކަށަވަރުން تبع ވީހެވެ. އަދިރުގައި ދިޔައީހެވެ. ۞ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދުރުވެ އުނދަގޫވެއްޖެއެވެ. ۞ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = އަދި ނިކަށްހުރެ އެމީހުން اللّه ގަންދީ ހުވާކުރާނެއެވެ. ۞ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا = އަހުރެމެންނަށް ކުޅަދާނަވީނަމަ. ۞ لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާއެކު ނުކުތީމުހެވެ. ۞ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس **ތަކަށް** ހަލާކުކުރަނީއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންކަން. ۞ عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ = اللّه ކަލޭގެފާނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްހުރުމަށް) ހުއްދަދެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅަށް بيان ވެ އެނގިވަޑައިގަތުމަށްވާންދެން. ۞ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ = ތެދުބުނި މީހުން. ۞ وَتَعْلَمَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ = އަދި ދޮގުވެރިން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމަށްވާންދެން. ۞ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ = ކަލޭގެފާނު ޔަޤީން ކުރާ ނުކުރާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އީމާންވާމީހުން. ۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ۞ أَن يُجَـٰهِدُوا۟ = އެމީހުން جهاد ކުރުމަށް. ۞ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ = އެމީހުންގެ މުދަލުންނާއި އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުން. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ = އަދި اللّه އީ تقوى ވެރިން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ހުއްދަ އެދެނީ ހަމައެކަނި. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އީމާން ނުވާމީހުންނެވެ. ۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ۞ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް (اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއިމެދު) ޝައްކުވެއްޖެއެވެ. ۞ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ޝައްކުގެ ތެރޭގައި. ۞ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ = ދެފުށްދެފުށަށް ޖެހެމުންދާ حال . ۞ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ = އަދި އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް) ނުކުތުމަށް ގަސްތުކުރިނަމަ. ۞ لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً = އެމީހުން އޭގެ ކުރިން ތައްޔާރުވެއްޖެހެވެ. ۞ وَلَـٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّه ރުއްސެވިގެން ނުވެއެވެ. ۞

ٱنۢبِعَاثَهُمْ = އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް) ދިޔުމަށް. ۞ فَثَبَّطَهُمْ = ދެން އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް) ބުރަކުރުވާ ބަހައްޓަވައިފިއެވެ.۞ وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ. ކަލޭމެން (ގޭގައި) އިށީނދެތިބޭށޭވެ! ۞ مَعَ ٱلْقَـٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾ = އިށީނދެތިބޭ މީހުންނާއިއެކު (ބަލިމީހުންނާ އަންހެނުންނާ ކުޑަކުދިންނާއިއެކު) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٢) ހަނގުރާމައަށް ދާންޖެހުނުކަމަށް އެއީ ގާތްތަނެއްކަމަށްވެފައި غنيمة ލިބޭ ގާތުން ދިމާވައި އަދި ދަތުރަކީ ކުރުމިނުގެ ދަތުރެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ދަތުރުކުރުމަކަށް ވިޔަނަ (ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް) މީހުން ގޮވާލާނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުން އިޖާބަދީ ނުކުތުމަށް ފިޔަވައި މުނާފިގުން ހަނގުރާމައަށް ދިޔައީ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ މަސައްކަތް އުދަގޫ ދިގުވެ އުނދަގޫ ދަތުރަކަށް ވެއްޖެއެވެ. (އެއީ تَبُوْكُ ހަނގުރާމައެވެ. އެއީ ދުރުދަތުރެކެވެ. ދުވަސްވަރަކީ ހޫނު ދުވަސްވަރެވެ.) އަދި އެމީހުން الله ގަސަމްކޮށް ބުނާނެތެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އައިސް، ހަމައެކަނި ދެކޮޅުހަދާ ކަލޭމެންނަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވޭނެކަމެވެ. (ވީއެވެ. އެމީހުން الله ގަސަމްކުރައްވައި ކިޔާ ސަބަބަކީ) އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ހަލާކު ކުރާހުށިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ދޮގުހަދަނީކަމުގައި ކަނޑައެޅިގެން الله ދަންނަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ކަލޭގެފާނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް ފަހަތުން) އިޖާޒަތްދީ ކީއްވެގެން ހުއްދަދެއްވީ؟. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ތެދުވެރިންނާއި އަދި ދޮގުވެރިން ތަފާތުކޮށް بيان ވެ ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންފުމަށް ދެންދެންނެވެ.

(٤٤) الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުން އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުން جهاد ކުރުމަށް ނުދާކަމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން އިޖާޒަތެއް ނުއެދެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިން الله މާތްވަންތަ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٥) (ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށްފަހަތުން) ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން އިޖާޒަތް އެދޭކަށް ކަލޭގެފާނު الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާން ނުވާމީހުންނެވެ. އަދި (الله ގެ އަމުރުތަކާމެދު ޝައްކު ކުރާކަމުގައި) އެމީހުންގެ ހިތްތައް ޝައްކުގައިވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެ ޝައްކުގައި ދެބުރުގެ ބޮނިއެއް ބޮޑެވެ.(އަންދިރިވެގެންވެއެވެ.)

(٤٦) އަދި އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް) ގަސްދުކުރިނަމަ (މާކުރީން) އެކަމުގެ ތައްޔާރީތައް ކުރިހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމަށް ކުރިއާޔަށް ނުގެނެސް ދެއްވިއެވެ. ދެން އެހެންވެ އެމީހުން ބުރަކުރުވާ ބަހައްޓަވައިފިއެވެ. އަދި (ގޭގައި ތިބި ބަލިމީހުންނާއި އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންނާއިއެކު) ކަލޭމެންވެސް ގޭގައި އިށީނދެތިބޭށޭ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފިއެވެ.

لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

މުފްރަދާތު

لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم = އެމީހުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެތެރެއަށް ނުކުތުނަސްވެ. ۞ مَّا زَادُوكُمْ = އެމީހުން (يعنى: އެ منافق ން) ކަލޭމެންނަށް އިތުރު ނުކޮށްދިނީހެވެ. ۞ إِلَّا خَبَالًا = ފަސާދަވެރިކަމާއި ގެއްލުންދިނުމެވެ. ۞ وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައިކަން (ފަސާދަކުރުމަށް) އަވަސްއަވަހަށް يقين ނުވެސް އެމީހުން ވެދެވަޑައިގަތުމެވެ. ۞ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ = އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެމީހުން އެދޭނީ ހަމަ فتنة އެވެ. ۞ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި އެމީހުންގެ (ޚަބަރުވެރިޔާ) އަޑުއަހާމީހުންވެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ = އަނިޔާވެރިން (ގެކަންތައް) ۞ لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން - އެބަހީ: އެ منافق ން - فتنة ހޯދުމަށް އުޅުނެވެ. ۞ مِن قَبْلُ = ކުރީގައިވެސް. ۞ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް - އެބަހީ إسلام دين - ދޫކޮށްލުމުގެ باطل ތަދުބީރުތައް އެމީހުން ވަސްވާސްކުރިއެވެ. ۞ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ = حقّ އަންނަންދެންވެސް. (އެއީ الله ގެ نصر އެވެ.) ۞ وَظَهَرَ = އަދި ފާޅުވިއެވެ. ۞ أَمْرُ ٱللَّهِ = الله ގެ أمر ތަކެއް - އެބަހީ: الله ގެ دين ފާޅުވިއެވެ. ۞ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން ނުރުހިއްޖެއްސެ. ۞ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ބުނާމީހުން ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެ منافق ންގެ ތެރެއިންވެ.) ۞ ٱئْذَن لِّى = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމަށް) ހުއްދަދެއްވާށެވެ!۞ وَلَا تَفْتِنِّى = އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު فتنة ގައި ނުޖައްސަވާށެވެ!۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ!۞ فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެވެއްޓުނީ ފިތުނައަށެވެ. ۞ وَإِنَّ جَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ ۞ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ = ކާފިރުން ވަށާލައިގެންވެއެވެ. ۞ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ = ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ (فتح ކާމިޔާބުފަދަ) އެކަން ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ۞ تَسُؤْهُمْ = އެމީހުން ދެރަވެ ނުބައިވެއެވެ. (އެމީހުންގެ ހިތް ނުބައިވެއެވެ.) ۞ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް مصيبة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ۞ (އެއީ قتل ވުން زخم ވުން - ދެރަވުން ފަދަ ކަންތަކެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ). يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައް ހިފައިގަތީމެވެ. (ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމުން ސަލާމަތުގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހިފައިގަތީމެވެ.) ۞ مِن قَبْلُ = (މި مصيبة ޖެހުމުގެ) ކުރިން.

۞ وَيَتَوَلَّوا = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފައެވެ. ۞ وَهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން އުފާކުރާ حال .

۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّن يُصِيبَنَا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް مصيبة ނުޖެހޭނެއެވެ. ۞ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا = الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާގޮތަކަށް މެނުވީ. ۞ هُوَ مَوْلَىٰنَا = އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރަދާރުވެރިޔާއެވެ. (نصر ދެވި ސާހިބާއެވެ.) ۞ وَعَلَى اللَّهِ = އަދި ހަމަ الله އަށް.۞ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ = ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ! (އިތުބާރު ކުރާހުރިކަމެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) އެ منافق ން ކަލޭމެންނާއެކު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުނަމަވެސް ކަލޭމެންނަށް ފަސާދަފެތުރުމާއި ގެއްލުންދިނުން މެނުވީ އެމީހުން އިތުރުކޮށްނުދޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި އަވަސްއަވަހަށް ވަދެ ފަސާދަފެތުރުން ކުރާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާ ދެކޮޅަށް އެމީހުން އެދޭނީ ހަމަ فتنة އެވެ. ނުބައި ތޮޅޭކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެމީހުންގެ (ޚަބަރުގެނައުމަށް) އަޑުއަހާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި الله تعالى އަނިޔާވެރިން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٨) އަދި މީގެ ކުރިންވެސް އެމީހުން فتنة އަށް އެދުނެވެ. (އެއީ أُحُد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް އެނބުރިދިޔުމުގައި ކަނޑުވާލާށެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް يعني: إسلام دين ގެ ކަންތައް އޮޅުވާލުމަށްޓަކައި باطل ކަންތައް ތަކުރާރުކޮށް އެމީހުން އުޅުނެވެ. ދެން ތެދުގޮތް ފާޅުވެ الله ގެ نصر އައިސް الله ގެ أمر ފުރި އެބަހީ: الله ގެ دين ފާޅުވެ މަތިވެރިވުމުން އެމީހުން ނުރުހިއްޖެ حال ގައެވެ.

(٤٩) އަދި އެ منافق ން ތެރެއިން މީހުން ބުނާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް (ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމުގެ) ހުއްދަދެއްވާށެވެ! އަދި އަޅުގަނޑު فتنة ގައި ނުޖައްސަވާށެވެ. (މިހެން ބުނީ جدّ بن قيس ކިޔާމީހާ ކަމުގައިވެއެވެ. بَنِي الأصْفَر ގެ يعني: رومی ންގެ އަންހެނުން ފެނުމުން އެމީހާ فتنة ގައި ޖެހުމަށް ބިރުގަނެގެން.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފިތުނަތަކުގައި ވެއްޓިފައިވާނީ އެމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމު ކާފިރުންގެ ވަށައިގެން ސަރަހައްދު ހިފާފައި ވާނެއެވެ.

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތަނެއްގެ فتح ލިބުމަކީ - غنيمة އެއް حاصل ލިބުމަކީ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް އަދި އުފާވާކަމެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ އެ منافق ންގެ ހިތްތަކަށް ދެރަވާނެއެވެ. އަދި زَخم ލިބުމަކީ - قتل ލިބުމަކީ ދެރަކަމެއް مصيبة އެއް ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވެއްޖެއްނަމަ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައް ރަނގަޅަށް ސަލާމަތްކޮށް ހިފެހެއްޓީމެވެ. (އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމުން ސަލާމަތްވެގެންދިޔައީ މި مصيبة ޖެހުމާ ކުރިންނެވެ. ހިފެހެއްޓީމެވެ.) އަދި އެމީހުން އުފާކުރާ حال ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ދާނެއެވެ.

(٥١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއް މެނުވީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރަދާރުވެރި نصر ދެވި ސާހިބާއެވެ. އަދި مؤمن ން ކަނޑައެޅިގެން الله އަށް وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ. އިތުބާރުކުރާ ހުރިކަމެވެ!

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾ فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَٰرَٰتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުގަނޑުމެންނާ ދޭތެރޭ إنتظار ކުރަނީހެއްޔެވެ؟۞ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ = ދެރަނގަޅުކަމުގެ އެއް ކަމަށްވުރެ. (އެއް ކަމަކީ عدوّ ންގެ މައްޗަށް فتح ލިބި غنيمة ލިބި ކާމިޔާބުވުމެވެ. އަނެއް ކަމަކީ قتل ވެ شهيد ވުމެވެ. ދެކަމުން ސަވާބުލިބޭނެއެވެ.)۞ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނަށް إنتظار ކުރަމުއެވެ.۞ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް مصيبة ޖައްސަވާފާނެކަމަށް.۞ بِعَذَابٍ = عذاب އަކުން ޖެއްސެވުން.۞ مِّنْ عِندِهِۦٓ = ސީދާ އެކަލާނގެ حضرة ން.۞ أَوْ بِأَيْدِينَا = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތްމަތިން. فَتَرَبَّصُوٓا۟ = ދެން ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ!۞ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީމެވެ. ۞ قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا = ކަލޭމެން ހިތްހަމަޖެހިގެން ނުވަތަ ނުރުހުމުގައި ޚަރަދުކުރާށެވެ! ۞ لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ إِنَّكُمْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީއެވެ.۞ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ = فاسق ބަޔަކަށް ވެގެން. ۞ وَمَا مَنَعَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް މަނާނުކުރެއެވެ.۞ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން قبول ކުރެވުން.۞ نَفَقَٰتُهُمْ އެމީހުންގެ ޚަރަދުތައް ۞ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް ކާފިރުވީކަން ފިޔަވައި.۞ وَبِرَسُولِهِۦ އަދި އެކަލާނގެ رسول ގެ އަށްވެސް. ۞ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދަށް ނާންނަނީއެވެ.۞ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ = އެމީހުން ކަހިލުވެފައިވާ حال ގައި މެނުވީ.۞ وَلَا يُنفِقُونَ = އަދި އެމީހުން ޚަރަދުނުކުރެއެވެ.۞ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުން ނުރުހިގެންވާ حال ގައި މެނުވީ. ۞ فَلَا تُعْجِبْكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް عجائب ނުކުރާށެވެ/ ۞ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންވެސް. ۞ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = ހަމައެކަނި الله އިރާދަކުރައްވަނީއެވެ.۞ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا = އެއެއްޗިހިން އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ.۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.۞ وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަށް ނިކުމެދިއުމަށެވެ.۞ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال ގައި. (އެބަހީ: މަރުވުމަށް) ۞ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ ނަންގަނެ ހުވާކުރެއެވެ. (ހުވާކުރަނީ މިހެންނެވެ.) ۞ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ކަމަށް.❁ وَمَا هُم مِّنكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ނޫނެއެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެއީ. ❁ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ = ބިރުގަންނަ ބައެކެވެ. (ކަލޭމެންދެކެ ބިރުވެތިވާ ބައެކެވެ.) ❁ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً = އެމީހުންނަށް (ކިއްލާއެއް ފަދަ) ސަލާމަތްވާނެތަނެއް ފެންނަނަމަ.❁ أَوْ مَغَارَاتٍ = ނުވަތަ ވަންނާނެ ހޮހޮޅެއް. (ފެންނާނަމަ.) ❁ أَوْ مُدَّخَلًا = ނުވަތަ ބިމުގައި ކޮންނަވާފައިވާ ހޮޅެއް. (ފެންނާނަމަ)❁ لَوَلَّوْا إِلَيْهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެދިމާއަކަށް އެމީހުން އެނބުރިގެންނާނެކަން ކަށަވަރެވެ.❁ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން އަވަސްއަވަސްވެގެންނާ حال.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު(އެ منافق ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ؛ ތިޔަބައިމީހުން އެއް ހެޔޮކަން ދެކަމުގެ ކަލޭމެން އަހަރެމެންނާމެދު އެކަ إنتظار ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ (އެއީ ހެޔޮ عدوّ ންގެ އަތުން غنيمة ލިބިގެން فتح ވެރިވުން ކަންކަމެވެ. - އަނެއް ހެޔޮ ހަމަގޮތުގައިވަނީ قتل ވެ شهيد ވެގެން ދިއުމެވެ. އޭގެ ނަތީޖާއަކީ ކަނޑައެޅިގެން ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި އަހަރެމެން ކަލޭމެންނާމެދު މި إنتظار ކުރަނީ الله تعالى ސިވާ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވުމަށެވެ. ނުވަތަ އަހަރެމެންގެ އަތްމަތިން ކަލޭމެންނަށް عذاب އެއް ފޮނުއްވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެން އެދޭ ކަންތައަކަށް إنتظار ކުރާށެވެ! އަހަރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާނަމެވެ.

(٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހިތްހަމަޖެހިގެންކަމުގައިވިޔަސް ޚަރަދުކުރިޔަސް ނުވަތަ ނުރުހުމާއިއެކު ޚަރަދުކުރިޔަސް ކަލޭމެންގެ ހިބައިން އެކަން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ فاسق ބައެކެވެ. (الله ގެ ހިދާޔަތެއް ނުލިބޭނެ ބައެކެވެ.)

(٥٤) އެމީހުންގެ ހިބައިން އެމީހުންގެ އެތެރެކުރުން قبول ނުކުރެވުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން الله އަށާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކާފިރުވިކަން ކަމުގައި ވާތީ ނޫނެވެ. (އެބަހީ: އެދުރުވެރިކަން ކާފިރުވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަންނެތްކަމާއި ކަހިލުކަމާ حال ވެރިވެގެން ނަމާދަށް ނާދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނުރުހިފައިވާގޮތާ حال ގައިމުޔޭ އެމީހުން ޚަރަދު ނުކުރެއެވެ.

(٥٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ އެމީހުންގެ މުދަލާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ސަބަބުންވެސް ކަލޭގެފާނު عجائب ނުކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެތަކެތިން އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ފޮނުއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނުކުތުމަށް ދިއުމަށެވެ.

(٥٦) އަދި އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ގެ ތެރޭގައިކަމަށް. (އެހެންނަމަވެސް) އެމީހުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ނުވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންނަކީ (ކަލޭމެންދެކެ) ބިރުގަންނަ ބައެކެވެ.

(٥٧) އެމީހުންނަށް (ކިއްލާއެއް ފަދައިން) އެމީހުން ސަލާމަތްވާނެތަނެއް ފެންނަނަމަ ނުވަތަ ވަންނާނެ ހޮހޮޅެއް ފެންނާނަމަ ނުވަތަ ބިމުގައި ކޮންނަވާފައިވާ ހޮޅެއް ފެންނާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެދިމާއަށް އަވަސްއަވަސްވެގެންނާ حال އެނބުރި ހިނގައިގަންނާނެއެވެ.

وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا رَضُوا۟ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ۚ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

ލުޣަތު

وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ވެއެވެ. އެބަހީ މުނާފިޤުންގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَّن يَلْمِزُكَ = ކަލޭގެފާނަށް عَيب ކިޔާމީހުން. ❁ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ = صدقاة ގައި. (صدقاة ގެ ކަންތައްތަކުގައި) ❁ فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا = ފަހެ އެއިން އެމީހުންނަށް ދެވިއްޖެއްޔާ. ❁ رَضُوا۟ = އެމީހުން ރުހެއެވެ. ❁ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ = އަދި އެއިން އެމީހުންނަށް ނުދެވިއްޖެއްޔާ. ❁ إِذَا هُمْ = އެހައިރުން އެމީހުން. ❁ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ = ރުޅިއާދެއެވެ. ނުރުހެއެވެ. ❁ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ރުހުނުނަމަ. ❁ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނި (ނަމަ) ❁ حَسْبُنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް اللّٰه ފުދެއެވެ. ❁ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ = ނިކަންމުޅު اللّٰه އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން. ❁ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އެވެ. ❁ إِنَّآ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން. ❁ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ = އަޅުގަނޑުމެން އެދޭނީ ހަމަ اللّٰه ގެ حضرة ންނެވެ. ❁ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ = صدقاة ހިމެނަނީ ކަނޑައެޅި (މިއީ ޒަކާތުގެ ވާހަކައެވެ.) ❁ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ = فقير ންނަށާއި مسكين ންނަށެވެ. ❁ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا = އަދި އެކަމުގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށާއި (މިއީ ޒަކާތް އެއްކުރާ މީހުންނެވެ.) ❁ وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ = ހިތް އިސްލާމްވުމީހުންނަށާއި. ❁ وَفِى ٱلرِّقَابِ = އަދި އަޅުން މިނިވަންކުރުމުގައެވެ. ❁ وَٱلْغَٰرِمِينَ = އަދި ދަރަނިވެރިންނަށާއި. ❁ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައެވެ. ❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ❁ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ވާ فرض އެއްގޮތުން. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ = އަދި اللّٰه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَمِنْهُمُ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ = ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ❁ هُوَ أُذُنٌ = އެކަލޭގެފާނީ އެއީ ކަންފަތެކެވެ. (ކޮންމެ ގޮތެއް ކިޔައިން ކަންފަތް އެއްލައި އައްސަވައެވެ. އަދި ތެދުކުރައްވައެވެ.) ❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮ ކަންފަތެކެވެ. (އެބަހީ: ހެޔޮއެއްޗަކަށް އައްސަވާ ތެދުކުރައްވައެވެ.) ❁ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = اللّٰه ތެދުކުރައްވައެވެ. ❁ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ = އަދި

مؤمن ން ތެދުކުރައްވައެވެ. ❁ وَرَحْمَةٌ = އަދި އެއީ رحمة އެކެވެ. ❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ ކަލޭފާނުމެންގެ އީމާންވި ބަޔަކަށް.❁ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ = އަދި رسول الله އަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) ❁ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އަދި އެ منافق ންގެތެރޭގައި صدقة ގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭގެފާނަށް عَيب ކިޔާމީހުންވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއިން ދެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ރުހެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއިން ނުދެވިއްޖެއްޔާ އަނެއްކާ އެމީހުން ރުޅިއާދެއެވެ.

(٥٩) އަދި އެމީހުންނަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ދެއްވިއެއްޗަކަށް އެމީހުން ރުހުންނަމަ. "އަދި ތިމަންމެންނަށް الله ފުދެއެވެ." އަދި ނިކަންހުރެ الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން ތިމަންމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި رسول އާވެސް ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން މިއެދެނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ންނެވެ. މިހެން އެމީހުން ބުނިނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅު ހެއްޔެވެ؟.

(٦٠) صدقة ވާނީ (އެބަހީ: صدقة ދެވޭނީ حقّ ވާބަޔަކީ) فقير ންނަށާއި مسكين ންނަށާއި صدقة އެއްކުރާ جمع ކުރުމުގައި މަސައްކަތް ކުރާމީހުންނަށާއި އަލަށް إسلام دين އަށް ވަން މީހުންނަށާއި އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށާއި ދަރަނިވެރިންނަށާއި الله ގެ މަގުގައިވާ (ހަނގުރާމަވެރިންނަށާއި ދިނުމަށްޓަކައި جهاد ކުރާމީހުންނަށް) އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. މިއަށް ބަހާލާ މީހުންނެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ންވާ فرض އެއްގޮތްވުމެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނާށެވެ! އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައި އެވަނީ ޒަކާތް ބެހޭނެ އަށްބާވަތުގެ މީހުންނެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބާވަތަކަށްވެސް علم ވެރިން ވަކިވަކި ތަފްސީލުތަކެއްދެއްވައެވެ. شرح އެއްގޮތްވުމުންނެވެ. އެވާހަކަތަކެއް އަދި ފަހުން ވާހަކަދެއްކުމަށް ބާއްވައެވެ.

(٦١) އަދި އެ منافق ންގެތެރޭގައި نبى الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެއީ ކަންފަތެކެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ މީހެއްގެ ބަހައިން ކޮންމެ އެއްޗެއް އައްސަވައެވެ. އަދި ތެދުކުރައްވައެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ކަލޭފާނުމެންނަށް ހެޔޮގޮތުގައި ކަންފަތެކެވެ. އެބަހީ ހެޔޮ އެއްޗެހި އައްސަވާ ތެދުކުރައްވައެވެ.) އެކަލޭގެފާނު الله ތެދުކުރައްވައެވެ. އަދި مؤمن ން ތެދުކުރައްވައެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭފާނުމެންގެ އީމާންވި މީހުންނަށާ رحمة އެކެވެ. އަދި رسول الله އަށް އުނދަގޫކުރާމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّهُۥ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدًا فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْخِزْىُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

ތަފްސީރު

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ = އެމީހުން އެބަހީ: އެ منافق ން - الله ގަންދީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުވާކުރާނެއެވެ. ۞ لِيُرْضُوكُمْ = އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ރުއްސުމަށެވެ. ۞ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ. أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ = އެދެވިގެންވަނީ ރުއްސުން އެމީހުންނަށް މާ حقّ ކަންބޮޑުވެއެވެ. ۞ إِن كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުންނަކީ مؤمن ންނަށް ވާކަމުގައިވާނަމަ. ۞ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ. ۞ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ދިމާއްކޮށް - خلاف ވެއްޖެ. ۞ فَأَنَّ لَهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ހުރީ. نَارَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާންކަން ۞ خَـٰلِدًا فِيهَا = އޭގައި އަބަދަށް حال . ۞ ذَٰلِكَ ٱلْخِزْىُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނިކަމެތިކަމަކީ އެއީއެވެ. ۞ يَحْذَرُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ = منافق ން ބިރުގަނެއެވެ. ۞ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް سورة އެއް ބާވައިލެއްވުމަށް. ۞ تُنَبِّئُهُم = އެމީހުންނަށް خبر ދޭ. ۞ بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި. ۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ = ކަލޭމެން މަލާމާތް ކުރާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله ނެރުއްވާނެއެވެ. ۞ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެން ބިރުގަންނަ ތަކެތި. ۞ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ. لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ إِنَّمَا كُنَّا = އަހުރެމެން ވީ ކަމަކީ. ۞ نَخُوضُ وَنَلْعَبُ = ސަކަރާތްޖެހުމާއި ކުޅުން ކުޅެމުން. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށްތޯއެވެ؟ ۞ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން މަލާމާތްކުރަނީ. ۞ لَا تَعْتَذِرُوا۟ = ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ! ބަހާނާ ނުދައްކާށެވެ! ۞ قَدْ كَفَرْتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ۞ بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމުގެ ފަހުން. ۞ إِن نَّعْفُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عفوء ކުރެއްވިޔަސް. ۞ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުން ބައެއްގެ (ތައުބާވި عفوء ކުރެއްވި ބައެއްގެ ކުށް ފުއްސަވައި ކަމުގައިވިޔަސް.) ۞ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައެއްގެ މީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِأَنَّهُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުން ކުށްވެރިން ކަމުގައި ވީކަމުންނެވެ. مجرم ންނަށް ވީކަމުންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެ منافق ންގެ މީހުން ކަލޭމެންގެ مؤمن ން ރުއްސުވުމަށްޓަކައި ހުވައިކުރެއެވެ. (އެއުރެންނަށްވުރެ) الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ރުއްސުވުން އެމީހުންނަށް މާ حقّ ކަމެކެވެ. އެމީހުން އެއީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާއެވެ.

(٦٣) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ދިކޮޅުހަދާ خلاف ވެރިޔާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކަ ހުންނާނެކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގުނީހެއްޔެވެ؟ އެތާ އެމީހުން ދެމިހުންނަ حال ގައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ދެރަހިކަމުތަކަކީ އެއީއެވެ.

(٦٤) منافق ން އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައިވާ (ނުބައި) ތަކެތި بيان ކޮށް ދެއްކޭނެ سورة އެއް އެމީހުންގެ މައްޗަށް – އެމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ބާވައިލައްވާނެތީ ބިރުގަންނައެވެ. އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މަލާމާތް ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ތަކެތި ނެރުއްވާނެ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވަނީ منافق ންގެ ބަޔަކު رسول އާ އަދި مؤمن ންނަށް މަލާމާތްކުރިކަމާ ގުޅިގެން ކަމުގައިވިއެވެ. والله أعلم .

(٦٥) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެންވީ (ދަތުރުގެ ވަގުތު ދިޔައިމުގެ ގޮތުން) ސަމާސާގެ ތެރެއަށް ވަދެ ކުޅެމުންދިޔައީ މަގޭ ވާހަކަދައްކައި ދަތުރުކުރި ބަޔަކުމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މަލާމާތްކުރީ ފުރައްސާރަ ކުރަމުން الله އާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ހެއްޔެވެ؟

(٦٦) ކަލޭމެން عذر ދައްކާ ބަހަނާދައްކަން ނުހަދާށެވެ! ކަލޭމެން އީމާންކަމަށްފަހު އަލުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ކަލޭމެންކުރެ ބައެއް ބަޔަކަށް ތައުބާވުމުން عفو ކުރައްވައިފިނަމަވެސް ތައުބާނުވާ ބަޔަކަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ مُجْرِم ން ކަމުގައެވެ. ނުބައި ނަފްސާ މީހުން ކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތާއި މީގެ ފަހުގެ ދެއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބެއް ކަމުގައި تفسير ޠަބަރީގައި حديث ޠަބަރީ ރިވާވެވެނިއްވި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި أصحاب ބޭކަލުން تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގެންނެވި لشكر ގައި منافق ންގެ ބަޔަކުވެސް ވިއެވެ. ދަތުރުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކޮންމެވެސް منزل އެއްގައި لشكر މެދުކުރައްވާ ފަހަރެއްގައި منافق ން އެއްބަސްވެގެން ޖަލްސާއިގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށާއި أصحاب ބޭކަލުންނަށް ކުރެ މަލާމާތްކުރިއެވެ. އެއަށް އަހަން އެތާ މާތްވެގެންވާ أصحاب ބޭކަލުން އިންކާރުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ބިރުގަންނަނީ ކޮބާތޯއެވެ. އަހުރެން މިކަން ބިރުނުގަނެ ބިރުވެރިކަމާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ދަންނަވާނަމެވެ. އަދި އެބޭކަލަކު އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި ވަގުތު قرآن އެކަލާނގެ އިސްވެދިޔަ ދެއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އިސްވެދިޔަ ދެއާޔަތްވާ ގޮތަށް ދެއްކި މީހުންނަށް ކާފިރުން ކަމުގައި ނިޔާކުރެއްވުނެއް ވެއްޖެއެވެ. މިވާހަކަ تفصيل ކޮށް حديث ޠަބަރީގައި تفسير ޠަބަރީގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم .

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۗ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ هِىَ حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَٰقِهِمْ فَٱسْتَمْتَعْتُم بِخَلَٰقِكُمْ كَمَا ٱسْتَمْتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُم بِخَلَٰقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَٱلَّذِى خَاضُوٓا۟ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ ۚ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ = منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުން.۞ بَعْضُهُم = އޭގެ އެއްބަޔަކު ވަނީ. مِّنۢ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ = އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ منكرات ތަކަށެވެ.۞ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ = އަދި އެމީހުން ހެޔޮ ކަންތައް ނަހީކުރެއެވެ.۞ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް (ޚަރަދުކުރުމުން) ހިފަހައްޓައިލައެވެ.۞ نَسُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّه ހަނދާންނެތްކޮށްލިއެވެ.۞ فَنَسِيَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެވެސް އެމީހުންގެމަތިން ހަނދުމަފުޅުނެތިވޮޑިގެންފިއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން منافق ން (ދަންނާށެވެ!) ۞ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ = އެއީ ހަމަ فاسق ންނެވެ. وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ = اللّه تعالى منافق ންނަށް وعد ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ = އަދި منافق އަންހެނުންނާއި.۞ وَٱلْكُفَّارَ = އަދި ކާފަރުންނާއި.۞ نَارَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާން.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އޭގައި ދެމިހުންނަ حال ۔ ۞ هِىَ حَسْبُهُمْ = އެތަން އެމީހުންނަށް ފުދޭނެއެވެ.۞ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَلَهُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރި.۞ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ = ދާއިމީ عذاب އެއެވެ. (عذاب ވަނީ قائم ވެފައި عذاب އެއެވެ.) ۞ كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = (އޭ منافق ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންފަދައިންނެވެ.۞ كَانُوا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً = އެމީހުންވީ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ ބައެއްކަމުގައެވެ.۞ وَأَكْثَرَ = އަދި ގިނަ.۞ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا = މުދަލާއި ދަރިންނެވެ.۞ فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَٰقِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ نصيب ން ފައިދާ ލިބިގަތެވެ.۞ فَٱسْتَمْتَعْتُم = ފަހެ ކަލޭމެން ފައިދާ އުފަލުވެރިވީއެވެ. ۞ بِخَلَٰقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نصيب ން (اللّه ދެއްވިމަތަކުން) ۞ كَمَا ٱسْتَمْتَعَ = ފައިދާ ލިބިގަތްފަދައިން.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުން.۞ بِخَلَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ نصيب ން.۞ وَخُضْتُمْ = އަދި (ވަދެވި باطل ގެތެރެއަށް) ކަލޭމެން ވަދެގެންފިއެވެ.۞ كَٱلَّذِى خَاضُوٓا۟ = އެމީހުން އެވަދެގަތްފަދައިން. أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން. (ދަންނާށެވެ!) حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން.۞ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަށަވަރުގެން އެއީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ أَلَمْ يَأْتِهِمْ = އެމީހުންނާގައި (މި منافق ންގެގައި) ނާއްނަވީތޯއެވެ؟۞ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر ۔۞ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ = نوح قوم އާއި عاد قوم އާއި ثمود قوم ގެ.۞ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم ގެ قوم އާއި.۞ وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَنُ ގެ

އުކުޅިފިލިނގައި. ۞ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ = އަދި مؤتَفِكَاتُ ގެ أهل ވެރިންނާއި (مؤتفكات އަކީ ލޫޠުގެއި ގައުމު ރަށްތަކެވެ.
އެއީ لوط قوم އެވެ.) ۞ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞
بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން. ۞ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް
އަނިޔާވެރިވުމެއް ގެންގުޅުއްވާ ކަލާނގެއެއް اللّه ނުވެއެވެ. ۞ وَلَٰكِن كَانُوٓا = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވީ ۞
أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުން (ތިޔަބައިމީހުން!) އޭގެ އެއްބަޔަކުވެސް އަނެއްބައެއްގެ ބެއިންނެވެ. (އެއީ ހަމަ އެއްބައެކެވެ. ކަންތައް ބަހައްޓާލާ އިމާންކަން ބާތިލުކުރުމާ ދެކޮޅަށް ހުންނަ ބަޔެކެވެ. ކާފިރުކަން ވަންހަނާކުރެއްވެ.) އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ منكرات ތަކަށް ކުރުމަށެވެ. (އެއީ اللّه އަނގަވައި ރަސޫލާގެ رسول ފޮނު ކާފިރުވެވެ.) އަދި އެމީހުން މަނާކުރަނީ ހެޔޮކަންތައް ކުރުމެވެ. (اللّه އަނގަވައި ރަސޫލާގެ رسول ފޮނު އީމާންވުމެވެ.) އަދި އެމީހުން (حقّ ގޮތުގައި ހޯދައި ނުހަރުދަން) އެމީހުންގެ އަތްތިލަ ހިފަހައްޓައެވެ. އެމީހުން اللّه ހަނދާން ނައްތާލައިފިއެވެ. (މާނަ: އެމީހުން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް އަނގަވާފައިވާ أمر ތަކަށް تبع ނުވެއެވެ. އެމީހުން ހަނދާން ނައްތާލައިފިއެވެ.) ފަހެ اللّه ވެސް އެމީހުން ހަނދާން ނައްތާލެއްވިއެވެ. (މާނަ: اللّه އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމަށް توفيق ދެއްވުމުގައި ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން منافق ން ނީ ހަމަ އެއީ فاسق ންނެވެ.

(٦٨) އަދި منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުންނާއި ސިއްރު ކާފަރުންނަށް މަޤާމުކުރާނެކަމަށް اللّه وعد ކުރައްވައިފިއެވެ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. އެމީހުން އޭގައި ދެމިހުންނާނެ حال ގައެވެ. އެމީހުންނަށް ފުދޭނެ ތަނަކީ އެތަނެވެ. އަދި اللّه تعالى އެމީހުންނަށް لعنة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ދެމިހުންނަ عذاب އެވެ.

(٦٩) (އޭ منافق ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން ހީވެގެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި ހުރިބައެއް ހެއްޔެވެ. އެމީހުން ހީވީ (ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވުރެ ގަދަކަމުގައި އަދި މުދަލާއި ދަރިން ގިނަ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންނަށް ލިބުނު ނަސީބުގައި (اللّه ދެއްވި ތަކެތިގައި) އުފާވެރިވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ލިބުނު ނަސީބުގައި އުފާވެރިވީ ފަދައިން ފައިދާނަގައިފިއެވެ. (މާނަ: آخرة ގެ ނަސީބުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔަވީ ނަސީބުގައި ފައިދާ ނަގައިފިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ނަސީބުން ފައިދާ ނަގައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް (ދުނިޔޭގައި باطل ގެ ތެރޭގައި) ވަދެގަތް ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންވެސް (ދުނިޔޭގައި باطل ގެ ތެރެއަށް) ވަދެގަތީމުއެވެ. އެފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން! އެމީހުންގެ ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ އަހުލު عمل ތައް باطل ވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٧٠) އެމީހުންގެ ގާތަށް (މާނަ: منافق ންގެ ގާތަށް) އެމީހުންގެ ކުރީން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ނާދޭހެއްޔެވެ؟ އެއީ نوح قوم - عَاد އާއި އަދި ثَمُوْدُ قوم އަދި إبراهيم ގެ ޤައުމުގެ قوم އާއި مَدْيَن ގެ أهل ވެރިންނާއި ބަންދެވުނު ރަށްރަށުގެ يعني: لوط قوم ގެ خبر އެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ނަމަވެސް އެ أمّة ތަކުގެ ކާފިރުން އެބަޔާންތައް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އިމާން ނުވުމުގެ ސަބަބުން اللّه އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އިމާން ނުވިއްޔާ ވާނީ ހަމަ އެފަދަ ގޮތަކަށެވެ.) އަދި اللّه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމެއް ގެންގުޅުއްވާ ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވިއެވެ.

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

މުފްރަދާ

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ = އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި އަދި مؤمن އަންހެނުން (ދަންނާށެވެ!) ✿ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކީ ވަލީ ✿ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރާތްތެރިން ކަމުގައެވެ. ✿ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ = އެމީހުން އަމުރުކުރަނީ ހެޔޮކަންތަކަށެވެ. ✿ وَيَنْهَوْنَ = އަދި އެމީހުން ނަހީކުރެއެވެ. ✿ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = مُنْكَرَاة ތަކުން ✿ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. ✿ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. ✿ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއެވެ. ✿ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ާ އަށާއި. ✿ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެއުރެން. (ދަންނާށެވެ!) ✿ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ = ނިކަންތުރުކޮށް اللّه އެއުރެންނަށް رحمة ލައްވާނެއެވެ. ✿ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✿ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް اللّه وعد ކުރެއްވިއެވެ. ✿ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށާއި ✿ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކެއް / ސުވަރުގެތަކެއް ދެއްވާގެ. ✿ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަނެއްގެ ތިރިން ދުވާ. ✿ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ✿ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެއުރެން އަބަދަށް ދެމިހުރި. ✿ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً = އަދި ރަނގަޅު ގެދޮރުތަކާ ވަރަށް ހިތްގައިމު.(ބަގީޗާތަކުގައި) ✿ فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ = عدن ގެ ނަމުގެ ސުވަރުގެތަކުގައި. (ބަގީޗާތަކުގައި) ✿ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ حضرة ން ވާ ރުއްސެވުން ✿ أَكْبَرُ = ހުރިހާކަމަކަށްވުރެ ބޮޑެވެ. ✿ ذَٰلِكَ هُوَ = އެކަމީ ހަމަ. ✿ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ = ބޮޑުވެރިކަމާ ނަސީބެވެ. ✿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبى އާއެވެ! ✿ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ = ކާފިރުންނާ ކާފިރުންނާއި منافق ންނާއި ޖިހާދުކުރައްވާ ހަރުކަށިކަމާ ކުރައްވާށެވެ! ✿ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ✿ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ✿ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ = އަދި އެއީ ގޯސްވެގެންވާ ނުބައި ރުޖޫޢަވާ ތަނެކެވެ. ✿ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ = اللّه ގަންދީ އެމީހުން ހުވާކުރެއެވެ. ✿ مَا قَالُوا۟ = އެމީހުން (އެބަސް) ނުބުނާކަމަށް. ✿ وَلَقَدْ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. ✿ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމުގެ كلمة . ✿ وَكَفَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ. ✿ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ = އެމީހުންގެ އިސްލާމްކަމުގެ ފަހުން. ✿ وَهَمُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ގަސްދުކުރިއެވެ. ✿ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ =

އެމީހުންނަށް ނުވެވުނު ކަންތައް.۞ وَمَا نَقَمُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ނުރުހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އިންކާރު ކުރިކަމުގައި ނުވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުން މުއްސަނދިކޮށްދެއްވިކަން ފިޔަވައި.۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ فَإِن يَتُوبُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެނަމަ. ۞ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް އެކަން ހެޔޮކަމަށް ވާނެއެވެ. ۞ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ = އަދި އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. ۞ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާހުށްޓެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ۞ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު. ۞ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ = އަދި އެއްވެސް ވާގިވެރިއެއް نصر ދެރިއެއްވިޔަސް.

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން އޭގެ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. نصر ދެރި ވާގިވެރިންނެވެ. އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރެއެވެ. ނުބައިކަން منكرات އިން މަނާކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. އަދި އެމީހުން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ނިކަންނުހުރެ اللّه رحمة ލައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٢) އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށް އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތައް (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާނޭކަމުގައި اللّه وعد ކުރައްވައެވެ. އެތަންތާ އެމީހުން ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ. އަދި قائم ވާ ދެމިތިބޭ ސުވަރުގެތަކުގައި ރީތިގޮތްގޮތް މަސްކަނުތައް? ވަޑައިގެންނެވުމަށް? ... އަދި އެހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ ބޮޑުކަންބޮޑު އަދި ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ. اللّه ގެ ރުއްސެވުންވެސް އެމީހުންނަށް ހުރިކަމުގައި اللّه އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ نصيب އަކީ އެއީއެވެ.

(٧٣) އޭ نبي ކަލޭގެފާނު! ކާފިރުންނާއި އަދި منافق ންނާއި ދެބައިމީހުންނާ جهاد ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ތާގަޔަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. އެއީ އެނބުރިދާތަން ބިރުވެރި ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٧٤) އެމީހުން اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރެއެވެ. އެ كلمة ނުބުނާކަމަށް (އެބަހީ: كُفْرُ ގެ كلمة ނުބުނާކަމަށް) ބުނެއެވެ.. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން كُفْرُ ގެ كلمة ބުނެއެވެ. އެމީހުންގެ إسلام ކަމަށްފަހު އެމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުވެވުނު ކަންތައް އެމީހުން ކުރަން ގަސްތުކުރިއެވެ. އަދި اللّه ގެ فضل ވަންތަކަމުން اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުން މުއްސަނދި ކުރެއްވީމަކަށްވުރެގައި ގޮތެއް އެމީހުން އިންކާރުކޮށް ނުރުހުންވީކަމުގައި ނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން توبة ވެއްޖެނަމަ އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދޫކޮށްލައި އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ اللّه تعالى ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ބިންމަތީގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު نصر ދެރިއަކު ނުވާހުށްޓެވެ.

• ދަންނައެވެ! މި كُفْرُ ގެ ބަސްބަސް ބުނެދިނީ منافق ެއްގެ ބައެކެވެ. އެމީހުން ބުނިކަމީ (إنْ كَانَ مَا جَاء بِهِ مُحَمَّدٌ حَقًّا لَنَحْنُ أَشَرُّ مِنَ الْحَمِيْرِ) މާނައީ: محمّد ގެނައި އެއްޗެއްވީ ކަންތައް އެއީ حقّ އެއް ކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަންހުރި ޙިމާރު ތަކެތިއަށްވުރެ ނުބައެވެ. މިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުވިކަމެއް ކުރަން އެމީހުން قصد ކުރިކަމަކީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم - قتل ކުރުމެވެ. - އަދި މިޙާދިޘާގެ ތަފްސީލު ތަފްސީރު تفسير ގައި بيان ކޮށްދީފައިވެއެވެ.

والله أعلم بالصّواب ٠

* وَمِنْهُم مَّنْ عَـٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنْ ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

ތަރުޖަމާ

* وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.* مَّنْ عَـٰهَدَ ٱللَّهَ = اللّٰه އަށް عهد ކުރިމީހުން. * لَئِنْ ءَاتَىٰنَا = ކަލާނގެއެވެ ތިމަންމެނަށް ދެއްވައިފިއްޔާ.* مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. لَنَصَّدَّقَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން صدقة ދޭހުށީމެވެ.* وَلَنَكُونَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ވާހުށީމެވެ. مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ = صالح މީހުންގެތެރެއިން.* فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވިހިނދުން. * مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. * بَخِلُوا۟ بِهِۦ = އެމީހުން އެއަށް بَخِيْلُ ވިއެވެ. * وَتَوَلَّوا۟ = އަދި އެމީހުން ފުރަގަސްދިނީއެވެ. * وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ = އެމީހުން އެނބުރިގެން ނުވާ حال . * فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތާގަކުރުވައި نِفَاقُ ކަން (ދުވެނުދޭގޮތަށް) ވެއްދެވިއެވެ.* فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި. (ހިތްތަކަށް)* إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް.* بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّٰه އާއި خلاف ވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.* مَا وَعَدُوهُ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެ وعد ކުރިކަންތަކުގައި.* وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ = އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި.* أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: منافق ންނަށް) ނޭނގެނީ ބާވައެވެ.* أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ (އަމިއްލަ نفس ގެ) ސިއްރުތަކާއި އަދި އެމީހުން ސިއްރު ބަސްތަކާއި. وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ. * عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ = غيب ތަކެއް ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ = عيب ކިޔާމީހުން. * ٱلْمُطَّوِّعِينَ = އަމިއްލައަށް تقوى ވެރިންނަށް. (تَطَوَّعُ ގެ ގޮތުން صدقة ދޭ މީހުންނަށް)* مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެތެރެއިން.* فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ = صدقاة ތަކުގައި. وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ = އަދި ނުލިބޭމީހުންނާއި - (ނުލިބޭމީހުންނާއި)* إِلَّا جُهْدَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްވަރާއި މަސައްކަތްމެނުވީ. (މަސައްކަތްކޮށް ލިބޭ އެއްޗެއްމެނުވީ) * فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ = ފަހެ

އެމީހުން މިމީހުންނާއި މަލާމާކޮށްލައްވައެވެ. ❁ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ = الله އެމީހުންނަށް މަލާމާކޮށްލައްވާނެއެވެ.❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަށްހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި - އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރޭގައި الله އާއި عهد ކުރި މީހުންވެއެވެ. (އެ عهد އަކީ) އެކަލާނގެ فضل ވެރިކަމުން އަހުރެމެންނަށް (މުދާމުދާ ދަރަވަރުކަން) ދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން صدقاة ދޭނީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން صالح މީހުންގެތެރެއިން އަހުރެމެންވާނީމެވެ. (އެމީހަކީ ثَعْلَبَة بن حَاطِب الأَنْصَارِى ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. == تفسير طبرى -)

(٧٦) ދެންފަހެ އެކަލާނގެ فضل ވެރިކަމުން އެމީހުންނަށް (މުދަލާއި ތަރުވަސްކަން) ދެއްވިހިނދުން އެމީހުން އެ فضل ވެރިކަމަށް بَخِيْلُ ވެ ދަނޑިވަޅިގެންފިއެވެ. އަދި الله ގެ عهد އަށް ފުރަގަސްދީފިއެވެ.

(٧٧) ދެންފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެދުވަހަށްދާނދެން نفاق ލާން يعنى: ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ވެރިކަން ވެއްދަވައިފިއެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާދުވަހާއި ހަމައަށެވެ. ވަކުރުވެރިކަމަށްދާނދެނެވެ. އެއީ އެމީހުން الله އާއި އެމީހުން ކުރި وعد އާއި خلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާ ތިބުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٨) އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭ نفس ގެ ސިއްރުތަކާއި އެމީހުންގެ ސިއްރު ބަސްމަގުތަކާއި ވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީތޯއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ غيب ތަކުގެ ހުރިހާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީތޯއެވެ؟

(٧٩) صدقاة ގެ ކަންތައްތަކުގައި އަމިއްލައިން تقوى ވެރި މުއުމިނުންނާއިމެދުގައްޔާއި އަދި ތިމާމެންގެ މަސައްކަތާއި ހިތްވަރުން އެކަނި ކުޅަދާނަވީ ކުޑަކުދި صدقاة ކުރި މީހުންނާއި މިމީހުންނާއި މަލާމާކޮށް عَيب ކިޔާ މީހުން ދަންނާށެވެ! الله تعالى އެމީހުންނަށް މަލާމާކޮށްލައްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ وَكَرِهُوٓا۟ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَالُوا۟ لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا وَلَن تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾

މުރާދު

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ! (ދަންނަވިޔަސް)❁ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ނުދަންނަވިޔަސް. ❁ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވިޔަސް.❁ سَبْعِينَ مَرَّةً = ހަތްދިހަފަހަރު.❁ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް الله ނުފުއްސަވާނެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެގޮތީ. ❁ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފިރުވީއެވެ. بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް. ❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ = فاسق ވެރި ބަޔަކަށް.❁ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ފަހެ ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުން އުފާކުރިއެވެ.❁ بِمَقْعَدِهِمْ = އެމީހުންގެ مَقْعَدُ ތިބުމުގައި (އެމީހުން مجلس ގައި) ހިފަހައްޓައިގެން. ❁ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول އާ އާއި خلاف ވެ.❁ وَكَرِهُوٓا = އަދި އެމީހުން ނުރުހުނެވެ.❁ أَن يُجَٰهِدُوا = އެމީހުން جهاد ކުރުމަށް.❁ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ޖާނުން. ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (منافق ން ބުނީއެވެ.) ❁ لَا تَنفِرُوا فِى ٱلْحَرِّ = ހޫނުވަގުތުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެ أمر ނުކުރާށެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އާ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ نَارُ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާން. ❁ أَشَدُّ حَرًّا = ހޫނުކަން ގަދަވެއެވެ. ❁ لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ = އެމީހުންނަށް ވިސްނޭނަމަ. فَهْمْ ވާނަމަ. ❁ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا = ފަހެ އެމީހުން ކުޑަކޮށް ހިނިސާށެވެ!❁ وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا = އަދި އެމީހުން ގިނައިން ރޮއިރިޔާށެވެ! جَزَآءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން.❁ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން ހޯދައިގަތް ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. (ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން).❁ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تعالى ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ رُجُوع ކުރައްވައިފިއްޔާ.❁ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ އެބައި منافق ންކުރެ – ބައެއްގެ ގާތަށް.❁ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ = ފަހެ ދަންނަވާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން އިޒުނަ އެދިފި ❁ لِلْخُرُوجِ = (ކަލޭގެފާނާއެކު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް.❁ فَقُل = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّن تَخْرُجُوا مَعِىَ أَبَدًا = ކަލޭމެން ދުވަހަކުވެސް މިއަހަރެންނާއެކު ނުނުކުންނާނެއެވެ! ❁ وَلَن تُقَٰتِلُوا مَعِىَ عَدُوًّا = އަދި ކަލޭމެން (ދުވަހަކުވެސް) މިއަހަރެންނާއެކު عدوّ ންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ! ❁ إِنَّكُمْ رَضِيتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ރުހިއްޖެއެވެ.❁ بِٱلْقُعُودِ = އިށީނދެހުރުމަށް. ❁ أَوَّلَ مَرَّةٍ = ފުރަތަމަ ފަހަރު.❁ فَٱقْعُدُوا = ފަހެ ކަލޭމެން އިށީނދެހުންނާށެވެ! ❁ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ = ނުގޮސް ފަހަތަށް

ޖެހުނު މީހުންނާއިއްޔެވެ. ۞ وَلَا تُصَلِّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ = އޭގެތެރެއިން މަރުވެއްޖެ އެކަކުގެމައްޗަށްވެސް. ۞ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް / އެއްގޮތަކަށްވެސް. وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ = އަދި އެމީހާގެ ކަށްވަޅުގެ ކައިރިމަތީގައި قائم ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފަރުވިއެވެ. ۞ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް. وَمَاتُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަރުވީއެވެ.۞ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾ = އެމީހުން فاسق ންކަމުގައިވާ حال . ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް - އެބަހީ އެ منافق ންނަށް - ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރެއްވިޔަސް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ނުކުރެއްވިޔަސް، އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް ހަތްދިހަފަހަރު دعاء ކުރެއްވިޔަސް اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ކާފަރުވީ ކަމުގައެވެ. އަދި فاسق ޤައުމު ބަޔަކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ހުއްޓެވެ.

(٨١) رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުން އެމީހުންގެ މަންޒިލްތަކުގައި رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އާއި خلاف ވެ އިށީނދެވުނުކަމަށް އުފާކުރިއެވެ. އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުން ޖާނުން ހަނގުރާމަކުރުމަށް އެމީހުން ނުރުހުނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނި ގަދަހޫނުގައި ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް އަދުރު ނުނިކުމޭށެވެ! (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނަރަކައިގެ އަލިފާން މާހޫނުވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭގެފާނު އެހެން ނުބަސްއަހައެވެ.(އެމީހުންނަށް މިކަންވިސްނޭނަމައެވެ!)

(٨٢) ފަހެ އެމީހުން މަދުން ހެއުރިކަމެވެ! (އެބަހީ: رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އާއި خلاف ވެ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބިތީ އުފާވެ ހިނގާތެވެ!) އަދި އެމީހުން އެކުރިކަމުގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން އެމީހުން ގިނަގިނައިން ރޮއިރިކަމެވެ!

(٨٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ފަހެ اللّٰه تعالى ، އެ منافق ންގެ ކޮންމެވެސް جماعة އެއްގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ ރުޖޫޢަވެވަޑައިގަތުމާ (އެބަހީ: ހަނގުރާމައިން އަނބުރާ ވަޑައިގެންނެވުމުން) އެމީހުން (ހަނގުރާމައަށް) ނުކުތުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޒުނަ އެދިއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދުވަހަކުވެސް ކަލޭގެފާން (ހަނގުރާމައަށް) ނުނިކުންނާނެއެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނާ އަރިހުގައި ދުވަހަކުވެސް ކަލޭގެފާން عدوّ ންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާން ފުރަތަމަފަހަރު (تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް) ނުނުކުމެ ގޭގައި އިށީނދެވުމަށް ރުހުނީއެވެ. (ނުނުކުމެވީއެވެ.) ފަހެ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނު މީހުންނާއިއެކު ކަލޭގެފާން (ގޭގައި) އިށީނދެ ތިބޭށެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުންގެ ތެރެއިން - (އެބަހީ: އެ منافق ންގެތެރެއިން) މަރުވެއްޖެ އެކަކުގެ މައްޗަށްވެސް ކަލޭގެފާނު (ކަދާ) ނަމާދު ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހާގެ ކަށްވަޅުގެ ކައިރީގައި قائم ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކާފަރުވީއެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވީ فاسق ންކަމުގައިވާ حال ގައެވެ.

وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ ٱسْتَـْٔذَنَكَ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ جَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلَا تُعْجِبْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވިޔަ ނުދޭށެވެ!❁ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދަލާއި
އެމީހުންގެ ދަރިންނެވެ.❁ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ = اللّه تعالى އިރާދަކުރައްވަނީ ހަމައެކަނި. أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا =
އެތަކެތިން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ.❁ فِي الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ = އަދި
އެމީހުންގެ نفس ނެރެ (ފުރާނަ ނެގެ) ނުކުތުމަށެވެ. ❁ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال.
❁ وَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި سورة އެއް ބާވައިލެއްވިއްޖެއްޔާ. ❁ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ = ކަލޭމެން اللّه އަށް އީމާންވާށޭ!
(އެފަދައިން أمر ކުރާ)❁ وَجَاهِدُوا = އަދި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށޭ! ❁ مَعَ رَسُولِهِ = އެކަލާނގެ رسول އާ
އެކުގައި. ❁ اسْتَأْذَنَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބުމަށް) އިޛުނަ އެދިއެވެ.❁
أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން ފުދުންތެރި މުއްސަނދިން.❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.
(ބުނެއެވެ.)❁ ذَرْنَا = އަހުރެމެން (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބުމަށް) ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!❁ نَكُن مَّعَ
الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾ = ގޭގައި ހިނގިތިބޭ މީހުންނާއެކު އަހުރެމެން ވާނީމެވެ.❁ رَضُوا = އެމީހުން
ރުހުނީއެވެ.❁ بِأَن يَكُونُوا = އެމީހުން ވުމަށް.❁ مَعَ الْخَوَالِفِ = (ހަނގުރާމައަށް) ނުގޮސް ފަހަތަށް ތިބޭ
މީހުންނާ އެކުގައިވުމަށް.❁ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް ސިއްކަ ޖަހައިވެއްޖެއެވެ. ❁
فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭމީހުންނެވެ. (އެމީހުން ނުވިސްނެއެވެ.) ❁ لَٰكِنِ الرَّسُولُ
= އެހެންނަމަވެސް رسول އާ.❁ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއިއެކުގައި އީމާންވީމީހުން މީހުންނާއި.
❁ جَاهَدُوا = އެބޭކަލުން جهاد ކުރެއްވިއެވެ.❁ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ މުދަލާއި އަދި އެބޭކަލުންގެ
نفس ތަކުން.❁ وَأُولَٰئِكَ = އަދި އެބޭކަލުން (ދަންނާށެވެ!)❁ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ = އެބޭކަލުންނަށް ހުރި ހެޔޮ
ކަންތައް. / ހެޔޮކަންތައް.❁ وَأُولَٰئِكَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލުން އެއީ.❁ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ = ހަމަ

ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވެގެންނާ ބޭކަލުންނެވެ.۞ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = الله تعالى އެބޭކަލުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކެއް ، ސުވަރުގެތަކެއް.۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދުވޭ.۞ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެތާނގައި އަބަދުމެ ދިރިއުޅުއްވާނޭ.۞ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ (٨٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި އެމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަށް ކަލޭގެފާނު عجائب ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! الله تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވާކަން ކަށަވަރީ އެތަކެތިން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި عذاب ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނުކުތުމަށެވެ. (މަރުވުމަށެވެ.)

(٨٦) އަދި الله އަށް އީމާންވުމަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ އަރިހުގައި جهاد ކުރުމަށް (أمر ކުރާ) ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ އެމީހުންގެތެރޭގައިވާ ފައިސާވެރި މުއްސަނދި ފުރުސަތުވެރިން (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޒުނަ އެދެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް) އިށީނދެތިބޭ މީހުންނާއެކު ގޭގައިތިބޭ މީހުންނާއެކު އަހުރެމެންވެސް ތިބުމަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

(٨٧) (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް) ފަސްވެފައިތިބޭ މީހުންނާއެކު ތިބުމަށް އެމީހުން ރުހުނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެހުނީއެވެ. ފަހެ، ދެން އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ.

(٨٨) އެހެންނަމަވެސް رسول އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީހުން - އެބޭކަލުންގެ މުދަލާއި ފުރާނުން جهاد ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެބޭކަލުންނަށް ހެޔޮ ހަމަ ހުރިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ކާމިޔާބުވެ ނަސީބު ލިބިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ.

(٨٩) الله تعالى އެބޭކަލުންނަށް - އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވަދުވާ ބަގީޗާތަކެއް - ސުވަރުގެތަކެއް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. އެތާނގައި އެބޭކަލުން ދިރިއުޅުއްވާނޭއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوا۟ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

ލުޣަތު

وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ = އަދި عُذْر ދައްކާ މީހުންވެސް އަތުވެއްޖެއެވެ. ✽ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = أَعْرَاب ންގެ ތެރެއިން. (ކުރި ދަނޑުވަރުގައި އުޅޭ / بَادِيَة ގައި އުޅޭ عربى ން) ✽ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަނބުރާދާން ހިޖުރަތުވައިތޯ؟ ✽ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ދޮގުކުރިމީހުން އިށީނދެ ތިބީއްޖެއެވެ.✽ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީހުންނަށް ނިކަމެތިކަން ޖެހޭނެއެވެ.✽ مِنْهُمْ އެމީހުންގެ ތެރެއިން.✽ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.✽ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ = ދެރަނިކަމެތި މީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. (ضعيف ނިކަމެތިކަން ކުށެއް ނުވެއެވެ.) ✽ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ = އަދި ބަލިމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް (ކުށެއް ނުވެއެވެ.)✽ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ = އަދި ނުލިބުން މީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް (ކުށެއްނުވެއެވެ.) مَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ހޭދަކުރާނެ އެއްޗެއް. ✽ حَرَجٌ = އެއްވެސް ކުށެއް.✽ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ = އެމީހުން الله އަށް إخلاص ތެރިވެއްޖެއްޔާ. ✽ وَرَسُولِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށާއި. ✽ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ = إحسان ތެރިންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ✽ مِن سَبِيلٍ = އެއްވެސް މަގެއް.✽ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ.✽ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިއި މީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް (ކުށެއްނުވެއެވެ.)✽ لِتَحْمِلَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އުފުލައިދިނުމަށް އެދިގެން / ގެންގޮސްދިނުމަށް އެދިގެން ✽ قُلْتَ = ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވި.✽ لَآ أَجِدُ = މިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ނުލިބެއެވެ. / މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި ނެތެވެ. ✽ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ = ތިޔަބައިމީހުން މަތީގައި އަރުވައި ކަލޭގެފާނު އުފުލާނެ އެއްޗެއް.✽ تَوَلَّوا۟ = އެމީހުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިދިޔައެވެ.✽ وَّأَعْيُنُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލެއްވާ حال .✽ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ = ކަރުނައިން ފުރި / ކަރުނަ ފައިބާކަމުގައި.✽ حَزَنًا = ހިތާމައިން.✽ أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން ހޭދަކުރާނެ އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ނުލިބޭތީ.✽ ✽ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ = (عقوبة ދެއްވުމުގެ) މަގެއްވާނީ ހަމައެކަނި.✽ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ = ނުގޮސްތިބުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ހުއްދަ އެދޭމީހުންގެ މައްޗަށެވެ.✽ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ = އެމީހުން މުއްސަނދިވެގެންވާ حال / ތިބޭ حال .✽ رَضُوا۟ = އެ މީހުން

ރުހިއްޖެ.۞ بِأَن يَكُونُوا = އެމީހުން ވުމަށް.۞ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ = (ހަނގުރާމައަށް ނުދާމީހުން) ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުންނާއެކުވުމަށް.۞ وَطَبَعَ ٱللَّهُ = އަދި الله ސިއްކަ ޖަހައްސަވައިފިއެވެ.۞ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި.۞ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ދުރުދަނޑުތެރޭގައި - އެބަހީ بَادِيَة ގައި އުޅޭ މީހުން يعنى: أعراب ން (އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދޭށޭކިޔުމަށް) އެމީހުންނަށް އެކަހާލޭތޯ - އެބަހީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އިޛުނަދެއްވައިތޯ عذر ތަކެއް ދައްކާމީހުންގަނޑެއް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ تَبُوك ހަނގުރާމައަށް ނުދާންވެގެންނެވެ.) އަދި الله އާއި رسول އާ ދޮގުކުރިމީހުން - يعنى: الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ދޮގުހެދިމީހުން (ދޮގު عذر ދެއްކި މީހުން) ތިބިންނެވެ! އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބީއެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފިރުވީ މީހުންނަށް ހިތާމަހުރި ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހޭނެއެވެ.

(٩١) ضَعِيفُ ންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. އެބަހީ: ބަލިކަށި ވަރުދެރަމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ބަލިމީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް އަދި ޚަރަދަށް خرد ކުރާނެ އެއްޗެއް ނުލިބޭ މީހުންގެ މައްޗަކަށްވެސް އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާނަމަ (ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔުމަކުން) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ عذر ވެރިންނެވެ. الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް إخلاص ތެރިވެގެންވާ إحسان ތެރިންނަށް عقوبة ދެއްވުމުގެ އެއްވެސް މަގެއް ނެތެވެ. އަދި الله އީ ގަދަފަޅުވެރިވެވޮޑިގެންވާ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٢) އަދި އެބަހަކު (އަސްއެއްގެ ނުވަތަ ސަވާރީއެއް ނެތިގެން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް އެމީހުން އުފުލައިދެއްވާ (ގެންގޮސްދެއްވުމަށް) އެދި ދަންނަވާއިރު، ކަލޭމެން އުފުލައިދޭނެ ގެންގޮސްދޭނެ ސަވާރީއެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ނެތޭ ވިދާޅުވުމުން އެމީހުން ޚަރަދުކުރާނެ ތަކެތި ނެތިގެން އެކަމާ ހިތާމައިން އަސްދާ ދިއްލައިލާ އެމީހުންގެ ލޮލުން ކަރުނަ އޮހެމުން ދިޔަ حال ދިޔައީމުގެ މައްޗަކަށްވެސް ކުށެއްނުވެއެވެ. (އެއީވެސް عذر ވެރިންނެވެ.)

(٩٣) ކުށްވެރިވާ عقوبة ލިބެންޖެހޭ މީހަކީ ތަކެތި އޮތް ބަޔަކު އެބަހަކު ފުރުސަތު އެދޭ މުއްސަނދިކަމުގައިވާ حال (ހަނގުރާމައަށް ނުދިއުމަށް) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އިޛުނަ އެދޭމީހުންނެވެ. (އަދި އެކިއެކި عذر ދައްކައި) ހަނގުރާމައަށް ނުދިއުމަށް ފަހަތުގައި ތިބުމުގެ ފުރުޞަތު އެދޭ މީހުންނެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖަހައްސަވައިފިއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ފާފަގެ ސަބަބުންނެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަކަށް (އެކަމުގައި ހުރި ފާއިދާ ގެއްލުމެއް) ނޭނގެއެވެ.

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾

ލުޣަތު

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ = އެމީހުން (އެބަހީ ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބި منافق ން)- ކަލޭމެން مؤمن ންގެ ކައިރިޔަށް عذر ދައްކާނެއެވެ.۞ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ = ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަ ނިމިގެން) އެމީހުން ކައިރިޔަށް އެނބުރި رجوع ވެއްޖެއްޔާ.۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّا تَعْتَذِرُوا = ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ! لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެންގެ ބަސް ތެދުނުކުރާނަމެވެ.۞ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަހުރެމެންނަށް خبر އަންގަވައިފިއެވެ.۞ مِنْ أَخْبَارِكُمْ = ކަލޭމެންގެ خبر ތަކުން.۞ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ = އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންގެ عمل ތަކަށް ހުންނަގޮތް الله ދެކެވޮޑިގެންވާކަން އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ދައްކަވާނެއެވެ. (توبة ވާތޯ ނުވާތަ نفاق ކަމުގައި ދެމިހުރޭތޯ)۞ وَرَسُولُهُ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ާވެސް (ދެކެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.)۞ ثُمَّ تُرَدُّونَ = ދެން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ.۞ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ = ސިއްރާއި ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް.۞ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. (އަދި ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.) بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެން ހަދަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކެވެ.۞ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ = ނިކަންހުރެ އެމީހުން ކަލޭމެންނާހަމައަށް الله ގަންދީ ހުވާކުރާނެއެވެ.۞ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ = ކަލޭމެން (ހަނގުރާމަ ނިމިގެން) އެމީހުން ގާތަށް އެނބުރި އަނބުރާ ވެއްޖެއްޔާ.۞ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ = އެއީ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން އެނބުރި ގޮސްދޭތޯއެވެ. (އެމީހުން ނުގޮސްސެން އެއްޗެއްގައި ނުކުޅެދިގެންނެވެ. އެކަމާ ނުބެލުމަށެވެ.)۞ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެން އެނބުރި ގޮސްނާށެވެ! (އެމީހުނާ ވާހަކަނުދައްކާށެވެ!)۞ إِنَّهُمْ رِجْسٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ނަޖިހެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ތަކީ ނުބައިވެފައިވާ ހުތުރުތަކެވެ.)۞ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ = އަދި އެމީހުންގެ ތަނަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.۞ جَزَاءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން.۞ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުން ކުރި ކަމުގައިވީ ކަންތަކުން. (ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން.)۞ يَحْلِفُونَ لَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާހަމައަށް ހުވާކުރާނެއެވެ.۞ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ރުހުން ދޭތޯ.۞ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ރުހުން ދިނަސް.۞ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ރުހިވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ.۞ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ = فاسق ވެއްޖެ ބައެއްނަށް.۞

ٱلْأَعْرَابُ = بَادية ގައި އުޅޭ عربى ން (ދުރުހަރުހަރުގައި އުޅޭ عربى ން)۞ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا = ކާފަރުކަން ގަދަވެއެވެ. އަދި نفاق ކަންކަމުގައިވެސް.۞ وَأَجْدَرُ = އަދި އެކަށީގެންވުން ބޮޑެވެ.۞ أَلَّا يَعْلَمُوا = އެމީހުންނަށް ނޭނގުން.۞ حُدُودَ مَا أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވި ކަންތައްތަކުގެ حدّ ތައް. (حكم ތަކާއި سنّة ތައް)۞ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول ގެފާނަށް.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ = އަދި اللّه ީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٤) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނގުރާމައިން ނިމިގެން އެ منافق ންގެ ގާތަށް (ރަށަށް) އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް އައިސް عذر ދައްކާނެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عذر ނުދައްކާށެވެ! އަހަރެމެން ކަލޭމެންގެ ބަސް قبول އެއް ނުކުރާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ خبر ތައް اللّه އަހަރެމެންނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންގެ عمل ތަކަށް اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول ގެފާނު ބައްލަވާނެއެވެ. (އެއީ ކަލޭމެން توبة ވެގެން ރަނގަޅުވޭތޯ ނުވަތަ نفاق ކަމުގައި ދެމިހުރޭތޯއެވެ؟ މިކަމުގައި ބައްލަވާނެއެވެ. ދެން (މަރުވުމަށްފަހު) ސިއްރާއި ފާޅުގައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ خبر ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. (އަދި އޭގެ ޖަޒާވެސް ދެއްވާނެއެވެ.)

(٩٥) ކަލޭމެން (مؤمن ން ހަނގުރާމައިން ނިމިގެން) އެ منافق ންގެ ގާތަށް އެނބުރި އައުމުން ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ. (އެއީ ދޮގު އަދި باطل عذر ތައް ދައްކާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން مؤمن ން އެމީހުންނާ ދުރުހެލިވެ ނުދާތޯއެވެ. އެމީހުންގެ ކުށަށް ފާޑުކިޔުމުން ދުރުވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުން (އެމީހުންގެ މައްޗަށް) ދުރުހެލިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ނަޖިސްތަކެވެ. އެމީހުންގެ އަޅުގަނޑު عمل އަކީ ހުތުރު އަދި باطل عمل އެވެ. (އަދި قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންގެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (ހަރާމްކަމާއި ފާފައިގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٩٦) އެމީހުން ކަލޭމެނަށް ހުވައިކުރާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ باطل އަދި ދޮގު عذر (ތަކާ ދުރުކުރުވުމަށެވެ.) އެމީހުންގެ އެކަމުގެ مقصد އަކީ އެމީހުންނާމެދު ކަލޭމެން ރުހުމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނާމެދު ރުހުނަސް فاسق ބައެއްނާމެދު اللّه ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ. (އެއީ فاسق ބައެކެވެ.)

(٩٧) (ޖަންގަލީ) ދުރު ރަށްރަށުގައި އުޅޭ عربى ން ކާފަރުކަމާއި منافق ކަން ގަދަވެއެވެ. އަދި اللّه تعالى އެކަލާނގެ رسول ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ކަންތައްތަކުގެ حدّ ތައް - އެބަހީ: حكم ތަކާއި سنّة ތައް ނޭނގުމަށްވުރެ އެކަށީގެންވުން ބޮޑެވެ. (އެއީ: وحي ބާވައިލެއްވުނު ހިސާބާއި އެމީހުން އުޅޭ ހިސާބާއި ދުރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި اللّه ީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ ٱلدَّوَآئِرَ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ ۚ أَلَآ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ۚ سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾

ލުޣަތު

وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ = އަދި أعرابى ންގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ۞ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ = އެއީ ޚަރަދުކުރާ ތަކެތި (مشرك ންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ޚަރަދުކުރާ ތަކެތި) ހިތަށްދެރަވެ. ۞ مَغْرَمًا = ނުލިބޭ ޖޫރިމަނާއެއްކަމުގައި ގެއްލުމެއްކަމުގައި. ۞ وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ = އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކާލެއް އައުމަށް إنتظار ކުރަނީ ދުވަސް. ۞ ٱلدَّوَآئِرَ = (ނުބައި ގޮތްގޮތް / مصيبة ތަކުގެ) ދައުރުތަކެވެ. ۞ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުބައި ކުރުންތަކެވެ. ۞ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ = ނުބައި ގޮތްތަކާއި مصيبة ތަކުގެ. ۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ = އަދި اللّٰه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ = އަދި أعرابى ންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ۞ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް އީމާންވާ މީހުން ۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. ۞ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ = އަދި އެމީހުން (ހެޔޮގޮތުގައި ޚަރަދުކުރާ ތަކެތި) އެމީހުން ހިފަނީ. ۞ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ކުރިމަތިލުމުގެ ކަންތައްތަކެއް ކަމުގައެވެ. ۞ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول (اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم) ގެ دعاء ލިބުމުގެ ސަބަބަކަށްވާނޭ ކަމުގައި. ۞ أَلَآ = ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ = އެއީ އެމީހުންނަށް ކުރިމަތިލުމުގެ ކަމެއް ކަމުގައި. ۞ سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ = ވަންނަވާނެއެވެ. اللّٰه تعالى އެމީހުން ۞ فِى رَحْمَتِهِۦٓ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ = އެންމެ ފުރަތަމަ މަންޒިލުގައި އިސްވެގެން ހިޖުރަކޮށް. ۞ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ = مهاجرى ކަލުންނާއި إنصارى ކަލުން. ۞ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم = އަދި އެބޭކަލުންނަށް تبع ވެވަޑައިގެން. ۞ بِإِحْسَٰنٍ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި. ۞ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ = އެ ބޭކަލުންނާމެދު اللّٰه تعالى ރުޟާވެވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞ وَرَضُوا۟ عَنْهُ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއާމެދު ރުޟާވެއެވެ. ۞ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ جَنَّٰتٍ = ސުވަރުގެތަކެއް. ۞ تَجْرِى تَحْتَهَا = އޭގެތެރޭގައި ދަރަށް ދުވޭ. ۞ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެބޭކަލުން އަބަދަށްޓަކައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ = އެއީ ބޮޑު ކާމިޔާބެވެ. ۞ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مِّنَ

ٱلۡأَعۡرَابِ = أعرابى ންގެ ބަދަވިން. ۞ مُنَٰفِقُونَ = منافق ން.۞ وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡمَدِينَةِ = އަދި مدينة ގެ أهل ވެރިންގެ ބަދަވިން ވެއެވެ. (އެބަހީ: منافق ންވެއެވެ.)۞ مَرَدُواْ عَلَى ٱلنِّفَاقِ = منافق ކަމުގައި އެމީހުން ދެމިތިބޭ / ثابت ވެތިބޭ.۞ لَا تَعۡلَمُهُمۡ = ކަލޭފާނަކަށް އެމީހުންނެއް ނޭނގޭނެއެވެ. ۞ نَحۡنُ نَعۡلَمُهُمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ۞ سَنُعَذِّبُهُم = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ مَّرَّتَيۡنِ = ދެފަހަރަށް، (އެއީ އެއްފަހަރު ދުނިޔޭގައި އަނެއްފަހަރު ކަށްވަޅުގައެވެ.)۞ ثُمَّ يُرَدُّونَ = ދެން އެމީހުން ރުއްދުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އަކަށް. (ނަރަކައިގެ عذاب އަށް)

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) އަދި أعرابى ންގެތެރޭގައި އެމީހުން އަތުން (مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް) ދޭތި ހަރަދު އެއީ ދޭތި ޖޫރިމަނާއެއްކަމުގައި ހިތާ މީހުން ވެއެވެ. އެމީހުން ދެކެނީ މީހުންވެއެވެ. އަދި ކަލޭފާނު مؤمن ންނާއިމެދު ނުބައިގޮތްތަކާއި مصيبة ތަކާ ދިމާވުމަށް އެއީ އެކަމަށް إنتظار ކޮށްކޮށް ތިބޭމީހުންވެއެވެ. ނުބައި ގޮތްތަކާއި مصيبة ތަކުގެ ހަމައެކަމުގެ މަސައްކަތް. އަދި اللّه އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٩) އަދި أعرابى ންގެތެރޭގައި اللّه އާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އަތުން (مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް) ދޭތިތަކުގެ – އެމީހުން އެކަމަށް ކުރާ ހަރަދު އެއީ اللّه ގެ حضرة އަށް ކުއްތާރުވުމުގެ ސަބަބުތަކުގައި ހިތާ މީހުން – އެއްކަމަށް ދެކޭމީހުންވެއެވެ. އަދި رسول اللّه (صلّى اللّه عليه وسلّم) ގެ دعاء ލިބުމަށް އަދި އޭނާގެ ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް ދިމާކުރުވާކަނޑައެޅުމަށް ކުރެވޭ ކަމެއްކަމުގައެވެ. ކަލޭފާނު ދަންނާށެވެ! އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް اللّه ގެ حضرة އަށް ކުއްތާރުވުމުގެ ސަބަބެކެވެ. ނިކަންހުރެ اللّه تعالى އެމީހުން އެކަލާނގެ رحمة ގެތެރޭގައި ވައްދަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٠) مهاجرىّ ބޭކަލުންނާއި أنصارىّ ބޭކަލުންގެ (إسلام دين އާއި إيمان ކަމަށް) އިސްވެގެން ބޭބޭކަލުންނާއި އަދި ހެޔޮގޮތު إحسان ގެމަތިން އެބޭކަލުންނާއި تبع ވީމީހުންނަށް اللّه ރުހިވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކެއް އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން އަބަދަށް އޭގައި ދެމިހުންނަވާނެއެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބު އެވެ.

(١٠١) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ ދުވަނބަދަވިން ތިބި أعراب ންގެތެރޭގައި منافق ންވެއެވެ. އަދި مدينة ގެ أهل ވެރިންގެތެރޭގައިވެސް منافق ންވެއެވެ. އެމީސްމީހުން منافق ކަމުގައި ثابت ވެ ދެމިތިބެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ކޮންބައެއްކަމެއް ކަލޭފާނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެފަހަރަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. (ބަޔަކު ބުނެ އެއީ އެއްފަހަރު ދުނިޔޭގައި އަނެއްފަހަރު ކަށްވަޅުގައެވެ. އަދި މިނޫން ގޮތަކަށްވެސް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم) ދެން އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އަކަށް – (ނަރަކައިގެ عذاب އަށް) އެމީހުން ރުއްދުކުރެވޭނެއެވެ.

وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا۟ عَمَلًا صَٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

މުފުރަދާތު

وَءَاخَرُونَ = އަދި އަނެއްބައެއް. ❁ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވިއެވެ.
خَلَطُوا۟ = އެމީހުން އެއްކޮށް މައްސަނދުކުރިއެވެ. (މިކްސްކުރިއެވެ.)❁ عَمَلًا صَٰلِحًا = صالح عمل (އެއީ
އެމީހުންގެ إعتراف ވުމާއި توبة ވުމެވެ.)❁ وَءَاخَرَ سَيِّئًا = އަދި އަނެއްބައި عمل އާއި (ނުބައި عمل އަކީ رسول
الله صلّى الله عليه وسلّم ގެފާނު ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނެވުމާއި ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިނުވުމެވެ.) ❁ عَسَى ٱللَّهُ
أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ = الله تعالى އެމީހުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (އެއީ إعتراف ވީ މީހުންނެވެ.)
إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން
ވޭތެވިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ މުދަލުން صدقة އެއް
ނަންގަވާށެވެ! ❁ تُطَهِّرُهُمْ = އެމީހުން طاهر ކުރައްވަން.❁ وَتُزَكِّيهِم بِهَا = އަދި އެއިން އެމީހުން ސާފުކުރައް
ވަވައިދެއްވަން. وَصَلِّ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގެން دعاء
ދެއްވާށެވެ! إِنَّ صَلَوٰتَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ دعاء އަކީ އެއީ. ❁ سَكَنٌ لَّهُمْ =
އެމީހުންނަށް ހަމަޖެހުމެކެވެ. (އެއީ الله އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވިކަމުގެ ދަލީލެކެވެ.)❁ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ =
އަދި الله تعالى އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ތުނ
ނޭނގޭބާވައެވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ❁ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ = ކަނޑައެޅިގެން އޭނާގެ توبة
قبول ކުރައްވާކަން ❁ عَنْ عِبَادِهِۦ = އޭނާގެ އަޅުތަކުންގެ ފަރާތުން.❁ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ = އަދި
އޭނާގެ صدقة ހިފެއްވުމެވެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން الله އީ. ❁ ٱلتَّوَّابُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ލެއްވުމާއި رحمة ލެއްވުން ވޭތެވިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ = (އޭ رسول الله
އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ!❁ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ = ފަހެ ނިކަންހުރެ الله

ކަލޭމެންގެ عمل ތިޔާ ދެކެވޭގަންނަވާ ހުށީމެވެ. ۞ وَرَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އެވެ. ۞ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۖ = އަދި مؤمن ންނާއެވެ. ۞ وَسَتُرَدُّونَ = އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = غيب ގައިވާ ކަންތައްތައް ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް. ۞ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٢) އަނެއްބައެއް - އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބި މުނާފިޤު އަނެއްބައެއް - އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވީމީހުންނެވެ. އެމީހުން صالح عمل އާއި އަދި ނުބައި عمل އެއްކޮށް ގަޑުބަޑު ކުރީއެވެ. (އެމީހުންގެ صالح عمل އެއްކަމުގައި ބުނެވޭނީ އެމީހުން ކުރަން إعتراف ވުމާއި توبة ވުމެވެ. އަދި ނުބައި عمل އެއްކަމުގައި ބުނެވޭނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަސްޖެހި ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރި ނުވުމެވެ.) الله އެމީހުންނަށް توبة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ މުދަލުން - އެބަހީ: ކުރަން إعتراف ވީ މީހުންގެ މުދަލުން ކަލޭގެފާނު صدقة އެއް ނަންގަވާށެވެ! އޭގެ އެމީހުން طاهر ކޮށް ސާފުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ޙައްޤަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން دعاءކުރު ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ دعاء ކުރު އެއީ އެމީހުންނަށް ހަމަޖެހުމެކެވެ. (އެއީ الله އެމީހުންނަށް عفو ކުރެއްވުމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރުންކަމުގައެވެ.) އަދި الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٤) الله އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ توبة قبول ކުރައްވާ އަދި صدقة ނަންގަވާ ކަލާނގެކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގެބާވައެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކަނޑައެޅިގެން توبة ލެއްވުން ގިނަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٥) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ! ނިކަންހުރެ الله ކަލޭމެންގެ عمل ދެކެވޭގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި مؤمن ންނާއި ދެކޭނެއެވެ. އަދި غيب ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ދެން ފަހެ ކަލޭމެން ކުރިކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އަންގަވާނެއެވެ.

وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾

ލުޣަތު

وَءَاخَرُونَ = އަދި އަނެއްބަޔަކު (تبوك ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބި އަނެއްބަޔަކު)❁ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އަމުރުފުޅާއި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރު އަންނަންދެން ލަސްކުރެވިފައިވޭ.❁ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ = އެއުރެންނަށް އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. ❁ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެއުރެންނަށް އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށް توبة ދެއްވާނެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾ = އަދި اللّه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި ހިފާ إختيار ކުރިމީހުން. (ބިނާކުރިމީހުން)❁ مَسْجِدًا = މިސްކިތެއް.❁ ضِرَارًا = (مؤمن ންނަށް) އުނދަގޫކުރުމަށް / ގެއްލުންދިނުމަށް.❁ وَكُفْرًا = ކާފިރުވުމަށްޓަކައި.❁ وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ އަދި مؤمن ން ވަކިކުރުމަށްޓަކައި.❁ وَإِرْصَادًا = އަދި إنتظار ކުރުމަށްޓަކައި.❁ لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި ހަނގުރާމަކުރި މީހަކަށް.❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.❁ وَلَيَحْلِفُنَّ = އަދި އެއުރެން ހުވައިކޮށްފާނެ (ބުނެއެވެ.)❁ إِنْ أَرَدْنَآ = އަހުރެމެން ނުއެދެމެވެ.❁ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ = ހެޔޮކަމެއް ފިޔަވައި. ހެވާއި އެހީތެރިކަން ފިޔަވައި.❁ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ = އަދި اللّه ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން އީ ކަޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.❁ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا = ކަލޭގެފާނު އެ މިސްކިތުގައި ދުވަހަކުވެސް قائم ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!❁ لَّمَسْجِدٌ = ކަށަވަރުން އަސްލު މިސްކިތް.❁ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ = تقوى ގެ މަތީގައި ބިނާކުރެވުނު.❁ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ = ފުރަތަމަ ދުވަހުން ފެށިގެން.❁ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ = އެމިސްކިތުގައި قائم ވެވަޑައިގަތުން ވާ حقّ ކަން ބޮޑުވެއެވެ.❁ فِيهِ رِجَالٌ = އެމިސްކިތުގައި ފިރިހެނުން ތިބިއެވެ.❁ يُحِبُّونَ = އެއުރެން ލޯބިކުރެއެވެ.❁ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ = އެއުރެން طاهر ވުމަށް.❁ وَٱللَّهُ يُحِبُّ = އަދި اللّه ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ = طاهر ވާމީހުންނަށް.❁ أَفَمَنْ أَسَّسَ = އަސާސްކޮށް ބިނާކުރި މީހާތޯއެވެ؟❁ بُنْيَٰنَهُۥ = އޭނާގެ ބިނާ.❁ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން تقوى ގެ މައްޗަށް.❁ وَرِضْوَٰنٍ = އަދި ރުއްސެވުމާއި.❁ خَيْرٌ = ހެޔޮވަނީ.❁ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ = ނުވަތަ އޭނާގެ ބިނާ ބިނާކުރި މީހާތޯއެވެ؟❁ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ = ވެއްޓެން ތިބި ފަސް ގަނޑުގެ ކައިރީގައި.❁ فَٱنْهَارَ بِهِۦ = ދެން އޭނާއާއެކު އެތި ވެއްޓިގެން.❁ فِى نَارِ جَهَنَّمَ = جهنّم ގެ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި.❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = އަނިޔާވެރި ބައިމީހުންނަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) (تبوك ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސްތިބި މީހުންކޮޅު) އަނެއްބަޔަކު ތިބެނީއެވެ! اللّه ގެ أمر ލިބުމަށް އަންނަންދެން އެމީހުންގެ ކަންތައް ފަސްކުރެވިގެންވެއެވެ. އެހެންނޫނީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. އެހެންނޫނީ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވުމެވެ. އަދި اللّه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٧) އަދި (مؤمن ނުވަނީ) ހުސްދަތުރުން ދަތުރުކުރިމަށާއި ކާފަރުވުމަށާއި مؤمن ންގެ ދެމެދު ވަކިކަން ބޮޑުކުރުމަށާއި އަދި މީގެކުރިން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ާ އާއި ހަނގުރާމަކުރި ކުރިމީހާގެ އައުމުގެ إنتظار ގައި މިސްކިތެއް ބިނާކުރި ގުރޫހެއް ވެއެވެ. އަދި منافق ންނަށް ހިތުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން اللّه ގަންދީ ހުވައިކިޔާނެ ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން މިކަމުގައި ހަމަ ހެޔޮކަމެއް ނޫނީ ނުނިޔަތް ކުރީމެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަކީ އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނަކަމުގައި اللّه ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި منافق ން މިބޮޑު މިސްކިތެއް ހެދީ أَبُوعَامِرُ الرَّاهِب ކިޔާ މީހެއްގެ أمر އަށެވެ. އެއީ اللّه އާއި رسول ާ އާއި ދެކޮޅު ހެދި މީހެކެވެ. އޭނާ އެމީހުންނަށް ބުނީ ކަލޭމެން މިސްކިތް އަޅާ ތައްޔާރުކުރާށެވެ! އަހުރެން رُوم ކަރައިގެ قَيْصَرُ ކައިރިއަށްގޮސް ސިފައިންނާއި ހަތިޔާރު ހިފައިގެން އައިސް محمّد ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ން ނެރުއްވާނަމެވެ. އެމީހުން އޭނާގެ ބަސް އަހައި މިސްކިތް އެޅިއެވެ. އެމީހުން އެކަން ކުރީއީ ބައްޔިތަން ތައްކަލާސި فقير ން މިބަނާއި މުސާފިރުން ގޮވާލާނާއި މީހުނަށް އެހީވުން ހެދި ތަނެއްކަމުގައެވެ. (އެމިސްކިތް މަސްޖިދު ޟިރާރު ގެ ނަމުން ނަމަކުރެވިގެންވެއެވެ.) ނަމަވެސް އެމީހުން އެ إنتظار ކުރީ أبوعامر އައުމަށެވެ. ދެން މިސްކިތްއަޅާ ނިމުމުން – މިސްކިތް ހުޅުވުމަށް رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގަންނަވަނީ ހަނގުރާމައަކުން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާ ހަނގުރާމައިން އަނބުރާ ވަޑައިގަތުމަށްފަހު ކަމަށެވެ. ދެންފަހު ހަނގުރާމައިން ނިކުމެވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަންނަވާފައި ކައިރިން اللّه تعالى އެމިސްކިތުގެ ހަގީގަ خبر ދެއްވައި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ދެއްވައިފިއެވެ. އެތާ قائم ވެވަޑައިގަނެނުވުމަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ. ދެން رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ބަޔަކު ފޮނުއްވައި އެމިސްކިތް ހަލާކު ކުރައްވާ ނިންމަވައިފިއެވެ. އެކަމަށް إشارة ކުރައްވާ اللّه وحي ކުރައްވާ ބާވައިލެއްވި އާޔަތަކާ މިވަނީއެވެ.

= زيدة التفسير =

(١٠٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމިސްކިތުގައި ދުވަހަކުވެސް قائم ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެތާ އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ!) އެންމެފުރަތަމަ ދުވަހުވެސް تقوى ގެމައްޗަށް ބިނާވި އެއްޗެއް މިސްކިތުގައި ކަލޭގެފާނު قائم ވެވަޑައިގަތުން މާ حقّ ކަންބޮޑެވެ. طاهر ވެގެންވުމަށް ލޯބިކުރާ މީހުން އެމިސްކިތުގައި ވެއެވެ. އަދި طاهر ވާމީހުންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިބާރުނުކުރާ މިސްކިތަކީ مدينة ގެ قُبَاء މިސްކިތާއި الْمَسْجِدُ النَّبَوِي ކަމާއި މިކަމުގައި مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ޞައްޙަ ރިވާޔަތުން ބަޔާންވެގެންވަނީ އެއީ مسجد النّبوى ކަމަށެވެ. واللّه أعلم بالصّواب .

(١٠٩) އަދިވެސް ހިތްވަރުގަދަވެގެން اللّه ގެ حضرة ން ވާ تقوى ވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވުމުގެ މައްޗަށް – އޭނާގެ އެކަލާނގެ ޢިމާރާތް ބިނާކުރިމީހާތޯ މާހެޔޮ، ނުވަތަ އެމީހާގެ ބިނާގެ ބިނާ ވެއްޓިގެންދާ ފަރާތުގެ ފަށަލަކަށް ބަރާބަރުކޮށް ބިނާކޮށް ހެދިމީހާތޯ؟ ދެން އޭނާގެ ބިނާ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެން ދިޔައީއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް اللّه تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.

(މިއާޔަތުން މި بيان ކޮށްދެއްވަނީ الله ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި عمل ކުރިމީހާގެ عمل ގެ މިސާލާއި އެކަލާނގެއަށް ޢުދުވާވާއި ދެކޮޅުހަދައި ގެއްލުމުގައި عمل ކުރިމީހާގެ عمل އާ ދެމީހުންގެ عمل ގެ މިސާލެވެ. مسجد النّبوى އަދި الله އަށް طاعة ވާއި ރިޟާއަށްޓަކައި ތަޤްވާގައި ބިންގާއްޔައްޖެހި މިސްކިތެވެ. منافق ން ހެދި ضِرَارُ މިސްކިތަކީ ދެކޮޅުހަދައި ގެއްލުމަށްޓަކައި ބިނާ އަޅާފައި މިސްކިތެވެ.

لَا يَزَالُ بُنْيَـٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ ٱلتَّـٰٓئِبُونَ ٱلْعَـٰبِدُونَ ٱلْحَـٰمِدُونَ ٱلسَّـٰٓئِحُونَ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّـٰجِدُونَ ٱلْـَٔامِرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱلْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

ތަރުޖަމާ

لَا يَزَالُ بُنْيَـٰنُهُمُ = އެމީހުންގެ ބިނާ ފިލާނުދާނެއެވެ.۞ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً = ޝައްކާއި وَهْم ގެ މަތީގައި އެމީހުން އަޅަން ބިނާކުރި.۞ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި. ۞ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ކުދިކުދިވެ ފަނޑުވެގެންނޫނީ.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޭގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞

إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގަތްތެވިގެންނެވިއެވެ. (ގަންނެވިއެވެ.)۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ އަތުން. (مؤمن ންގެ ކިބައިން)۞ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم = އެމީހުންގެ نفس ތައް. އަދި އެމީހުންގެ މުދާތައް.۞ بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެވާކަމުގައި. (ސުވަރުގެ ދެއްވާގޮތަށް)۞ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ. (ހަނގުރާމަކުރުމަށް)۞ فَيَقْتُلُونَ = ދެން އެމީހުން (ކާފިރުން) މަރާ.۞ وَيُقْتَلُونَ = އަދި އެމީހުން قتل ވެވޭ. شهيد ވެވި.۞ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا = އެކަލާނގެ حضرة އަށްވާ حقّ وعد ގެ ގޮތުގައެވެ.۞ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ = توراة އާއި إنجيل އާއި އަދި قرآن ގައިވެސް.۞ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން އެމީހަކަށްވާ عهد އެއް ފުއްދަވާ.۞ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އުފާކުރާށެވެ! ۞ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ = އެވިޔަފާރިއަކުން ކަލޭމެން ވިޔަފާރިކުރި ވިޔަފާރިއާމެދުގައި.۞ وَذَٰلِكَ هُوَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެއީ.۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾

= ޢަޡީމްވެގެންވާ ނަސީބެވެ. ❁ ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ = (އެއީ) توبة ވާމީހުންނެވެ. އަދި ޢަބުދުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.❁ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ = (އެއީ) حمد ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ރޯދަވެރިންނެވެ.❁ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ = (އެއީ) ركوع ކުރަނިވި މީހުންނެވެ. އަދި سجدة ކުރާމީހުންނެވެ. ❁ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ = (އެއީ) ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާމީހުންނެވެ.❁ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ = (އެއީ) منكراة ނަހީކުރާ މީހުންނެވެ.❁ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ = އަދި އެއީ الله ގެ حدّ ތައް قائم ކުރާމީހުންނެވެ. (ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.)❁ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ.!

إجْمَالِي މާނަ

(١١٠) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި وهم އުފެއްދި ބިނާ (އެމިސްކިތް) އެމީހުންގެ ހިތްތައް ކަނޑިކަނޑިވުމުން ފިޔަވައި ފިލައިނުދެއެވެ. (ކަނޑިކަނޑިވުން ފެނުމީ މަރުވުމެވެ.) އަދި الله އީ (އެ منافق ން އިމާރާތްކުރި) ކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެއަތުން އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ نفس ތައް އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެދެއްވާގޮތަށް الله تعالى ބައްލަވައިގަންނަވައިފިއެވެ. (ގަންނަވައިފިއެވެ.) އެއީ الله تعالى ގެ މަގުގައި އެމީހުން ހަނގުރާމަކޮށް دين ގެ عداوة ތެރިން މަރައި އަދި އެމީހުންވެސް شهيد ވެދިޔުމަށެވެ. އެއީ توراة ގައި إنجيل ގައި އަދި قرآن ގައި بيان ކުރައްވާފައިވާ އެކަލާނގެ حقّ وَعد ތެރެއެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ން އެމީހަކަށްވާ عَهْدُ ފުއްދަވައިދިނުމަށް (ފުރަ އެފަދަވަރަކަށް ތެދުވެރި ބަސްދޭ މީހަކު ނުވެއެވެ.) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން އެވިއްކިއަކަށް ކަލޭމެން ކުރި ވިއްކުމަކަށް އުފާކުރާށެވެ! (އެބަހީ: الله ގެ މަގުގައި ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ނަފްސު ޚަރަދުކުރި މީހުން ސުވަރުގޭގައި ސުވަރުގެ ދިނުމަށް ކުރި ވިއްކުމަށް އެކަމާމެދު އުފާކުރާށެވެ!) އަދި އެއީ ޢަޡީމްވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١١٢) އެމީހުންނަކީ އެއީ توبة ވާމީހުންނެވެ. ޢަބުދުވެރިންނެވެ. حمد ކުރާ މީހުންނެވެ. ރޯދަވެރިންނެވެ. ركوع ކުރާމީހުންނެވެ. سجدة ކުރާ މީހުންނެވެ. ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރާމީހުންނެވެ. منكراة ނަހީކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި الله ގެ حَدُّ ތަކަށް ރައްކާތެރިވާ - އެ حدّ ތައް قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި مؤمن ންނަށް - ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوّٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُۚ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمَۢا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِۖ يُحْيِۦ وَيُمِيتُۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿١١٦﴾

މާނަ

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ = نبى އާ ހަކަށް ނުވެއެވެ. (نبى އާއަށް އެކަލޭގެ ނުވެއެވެ.)❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އަދި އީމާންވީ މީހުންނަށްވެސް.❁ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ = مشرك ންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރުމެވެ. وَلَوْ كَانُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ވިޔަސްވެސް.❁ أُوْلِي قُرْبَىٰ = ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި.❁ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހު.❁ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަކީ (އެބަހީ: ގާތްމީހުން އަކީ - ނުވަތަ مشرك ން އަކީ)❁ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި.❁ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުން ނުވެއެވެ.❁ لِأَبِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް.❁ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٖ = ކުރެއްވި ވަޢުދާ وعد އަކާހުރެގެންނެވެ.❁ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ = އެބައްޕައަށް އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނު) އާ وعد އެއްކުރެއްވި.❁ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންވެ އެނގިވަޑައިގެންފުމުން.❁ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަކީ (އެބަހީ: އެބައްޕަ އަކީ) عَدُوّٞ لِّلَّهِ = اللّٰه ގެ عدوّ އެއްކަމުގައި.❁ تَبَرَّأَ مِنْهُ = އެކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އަކީ.❁ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ ﴿١١٤﴾ = ގިނަގިނައިން دعاء ކުރައްވާ - توبة ވެވަޑައިގެންނެވި رَحْمُ ގަދަ علم ވެރި ކެތްތެރި ބޭކަލަކަށް ކަލޭގެފާނެވެ.❁ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمَۢا = އަދި اللّه تعالى ގެ އެއްވެސް قوم އެއް މަގުފުރައްދަވާން ކަމެއް ކުރައްވާކަށް ނުވެއެވެ.❁ بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު.❁ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިނަމަ މެނުވީއެވެ.❁ مَّا يَتَّقُونَ = އެމީހުން ދުރުހެލިވާންޖެހޭ ކަންތައް / ތަކެތި. (އެމީހުން އެކަންތައް ދުރުކޮށްދެއްވި ކަމަށްވާނަމަ)❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى.❁ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى

އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ.❁ مُلْكُ السَّمَٰوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން / އެތެރޭގައި ވާތަކެތި. ❁ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ (ތަކެތި) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ.❁ وَمَا لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِّن دُونِ اللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު.❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾ = އަދި نصر ދެވެރިއަކުވިއަސް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٣) نبى އާއަށްވިޔަސް އަދި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނަށްވިޔަސް مشرك ންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުމަކީ އެއީ އެކަށީގެންވާކަމެއްނޫނެވެ. ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނީ ތިމާމެންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައިވިޔަސް އެމީހުންނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ރަނގަޅަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހު – އެބަހީ: އެމީހުން އެ شرك ގެމަތީ މަރުވެއްޖެކަމަށް އެނގުމަށްފަހު ފާފަފުއްސެވުން އެދި دعاء ކުރުން ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ.

(١١٤) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން دعاء ކުރެއްވުމަކީ އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރައްވާނަމޭ وعد އެއްގޮތުން ކުރެއްވުމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެއީ مُدّة އަކަށެވެ.) ދެންފަހެ އެބައްޕައަކީ الله އަށް عدوّ އެއްކަމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި ބަޔާންވެވަޑައިގެންފުމުން ، (مشرك އެއްކަމުގައި އެނގިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން) އެކަލޭގެފާނު އެބައްޕަގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވުން ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އަކީ ގިނަގިނައިން دعاء ކުރައްވާ توبة ވެވަޑައިގެންނެވި رحم ތެރި علم ވެރި ކެތްތެރި ބޭކަލަކު ކަލޭގެކެވެ.

(١١٥) އަދި އެއްވެސް ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އެބައަކު އެކަމަކުން ރައްކާތެރިވާ ދުރުވެގަންނަން ކަންތައް އެނގޭގޮތަށްފަހު (އެކަމަކުން ދުރުވެގަނެވޭނޭ ގޮތް) އެމީހުން މަގުފުރައްދަވާނީ ކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ނުވެއެވެ. (مشرك ންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުން نهى ކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭމެން އެ نهى ގެ ތެރެއަށް ވަދެއްޖެއްޔާ މެނުވީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުފުރައްދަވާނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْكُ ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކުވެސް އަދި نصر ދެވެރިއަކުވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.

لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ ٱلْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾

މުފްރަދާތު

لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه توبة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = نبى އާގެމައްޗަށް.❁ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ = އަދި مُهَاجِرُ ންނާއި أَنْصَارِيَّ ބޭކަލުންގެމައްޗަށްވެސް.❁ ٱلَّذِينَ = އެބޭކަލުންނީ.❁ ٱتَّبَعُوهُ = އެކަލޭގެފާނާއި نبع ވި ބޭކަލުންނެވެ.❁ فِي سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ = ދަތިވީ ވަގުތު (ހިތި ގަޑިތަކުން ކަންތައްތަކުގެ ނިސްބަތުން އުދަގޫވީ).❁ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ = ގާތްވުމަށްފަހުގައި.❁ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ جماعة އެއްގެ ހިތްތައް حقّ މަގުން ދުރަށްލެނބުން.❁ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވާކަލާނގެ.❁ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ❁ وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ = އަދި ތިންބޭކަލުންގެމައްޗަށްވެސް (اللّه توبة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ = އެބޭކަލުން (ގެ توبة قبول ކުރެއްވުން) ފަސްކުރެވުނުއެވެ.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ = އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ދަތިވެއްޖެއިރުން.❁ ٱلْأَرْضُ = ބިންގަނޑު=❁ بِمَا رَحُبَتْ = އެބިންގަނޑު (އެއީ ފުޅާމިންވަރަށްވާ ހާލުގައިވެސް.)❁ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ = އަދި އެބޭކަލުންނަށް ދަތިވެއްޖެއެވެ.❁ أَنفُسُهُمْ = އެބޭކަލުންގެ ނަފްސުތައް.❁ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެބޭކަލުން يقين ކުރެއްވިއެވެ.❁ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިވެވޭނެ ތަނެއް ނެތްކަމަށް.❁ إِلَّآ إِلَيْهِ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށްމެނުވީ.❁ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.❁ لِيَتُوبُوٓا۟ = އެބޭކަލުން توبة ވުމަށް.❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ކަލާނގެއެވެ.❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ = ގިނަގިނައިން توبة ޤަބޫލުކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވީ މީސްތަކުންނޭވެ.❁ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!❁ وَكُونُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ!❁ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ = ތެދުވެރިންނާއިއެކު.❁ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ = مدينة ގެ أهل ވެރިންނަށް ނުވެއެވެ. (އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. / ހުއްދަ ނުވެއެވެ.)❁ وَمَنْ حَوْلَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށް (ވެސް ނުވެއެވެ.) ❁ مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ = أعراب ންގެތެރެއިން.❁ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ = އެމީހުން ފަސްޖެހިތިބުން / ފަހަތަށް ހުރުން.❁ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ رسول އާ ދުރަށް - (رسول އާ ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގަތުމުން ފަހަތުގައި)❁ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ރަޣްބަތުކުރުން / ލޯބިވުން.❁ عَن نَّفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ފުޅަށްވުރެ.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ

އެހެން އާދި.۞ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.۞ ظَمَأٌ = ފެންބޮވައިގަތުމެއް.
۞ وَلَا نَصَبٌ = އަދި ވަރުބަލިކަމެއްވިޔަސް. ۞ وَلَا مَخْمَصَةٌ = އަދި ބަނޑުހައިހުސްކަމެއްވިޔަސް.۞ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި. وَلَا يَطَئُونَ مَوْطِئًا = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ބިމަކަށް / ތަނަކަށް
ފައިވެސް ނާޅައެވެ. ۞ يَغِيظُ الْكُفَّارَ = ކާފިރުން ރުޅިއަރުވާ ދަރަޖައަކަށް.۞ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ =
އަދި އެއްވެސް عدوّ އެއްގެ ކިބައިން އެމީހުންނަށް ލިބިއެއް ނުދިޔަ. ۞ نَيْلًا = އެއްވެސް އަނިޔާއަކުންވިޔަސް
۞ إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް ލިޔުއްވައިދެއްވާހުށިއެވެ.۞ عَمَلٌ صَالِحٌ = صالح عمل އެއް /
ދަރުމައެއް، ثواب އެއް.۞ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެއްލުވައި ނުދައްވަވައެވެ.۞ أَجْرَ
الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٧) ހަމަކަށަވަރުން نبيّ އާއަށް الله توبة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި مهاجرىّ ބޭކަލުންނާއި أنصارىّ ބޭކަލުންނަށްވެސް (الله توبة ލައްވައިފިއެވެ.) އެބޭކަލުންނީ ދަތިވި ވަގުތު އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީހުންނެވެ. (އެއީ تبوك ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު ހިތާމަގޮތުން ކަންތައްގަނޑު ނިސްބަތްވުމަކީ އުދަގޫވެގެންވެ.) އެއީ އާގޮތްތެރިން جماعة އެއްގެ (ބައެއްގެ) ހިތްތައް حقّ މަގުގައި ދެމިނުހުރުމަށް ގާތްވެފައިވާ ހިނދުގައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެބޭކަލުންނާމެދު ވަރަށް އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٨) އަދި އެބޭކަލުންގެ توبة قبول ކުރެއްވުން ފަސްކުރެވިފައިވާ ތިންބޭކަލުންގެ މައްޗަށްވެސް الله توبة ލައްވައިފިއެވެ. (އެތިންބޭކަލުންނަކީ كَعْبُ بن مَالِكُ ގެފާނާއި هِلَالُ بن أُمَيَّة ގެފާނާއި مِرَارة بن رَبِيْعَة ގެފާނެވެ. މިއީ أنصارىّ ބޭކަލުންނެވެ. = طبرى =) މިބޭކަލުންނަށް الله توبة ލެއްވީ އެބޭކަލުންނަށް (ބިންގަނޑު ތަނަވަސްކަމާއިއެކުވެސް) ބިންގަނޑު ދަތިވެ އަދި އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް އެބޭކަލުންގެ نفس ތަދުވެސް ދަތިވެއްޖެއިރުގައި ބާރުވެވުނު ހިނދުގައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް الله ގެ حضرة ން އަމާންވާނެ ކާއިނަކުން އަދި عذاب އަކުން ސަލާމަތްވާން ތަނެއް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ން ފިޔަވައި ނުވާކަން އެބޭކަލުންނަށް يقين ވެވަޑައިގެންނެވުމުން ފަހުގައެވެ. މި ކަންތައްތަކަށްފަހު ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް توبة ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން توبة ވުމަށްޓަކައިގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ތެދުވެރިންނާއިއެކު ކަލޭމެން ވާށެވެ! އެތިންބޭކަލުންނަށް توبة ލެއްވުމުގެ އެންމެބޮޑު ސަބަބަކަށްވީ އެބޭކަލުން ތެދު ވިދާޅުވުމެވެ.

(١٢٠) مدينة ގެ أهل ވެރިންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ أعرابى ންނަށްވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވުމުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހިލުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ދޫކޮށް އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އިސްކަންދިނުމަކީވެސް އަދި نفس ތަކަށް ލޯބިކުރުމަކީވެސް އެކަށީގެންވާކަމެއްނޫނެވެ. އެކަމަކު އެހެން އެވެ، އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ކޮންމެ ފެންބޮވައިގަތުމެއްވިޔަސް އަދި ވަރުބަލިކަމެއްވިޔަސް އަދި الله ގެ މަގުގައި ދިމާވާ ކޮންމެ ހައިހޫނުކަމެއްވިޔަސް އަދި ކާފިރުން ރުޅިއަރުވާފަދަ ދަރަޖައަކަށް އެމީހުން ފައިއަޅާ ކޮންމެ ފިޔަވަޅެއްވިޔަސް އަދި عدوّ އެއްގެ އަތުން ލިބޭ ކޮންމެ އަނިޔާއެއްވިޔަސް އެއިން ކޮންމެ ކަމަކުން އެމީހުންނަށް صالح عمل އެއް ލިޔުއްވައިދެއްވެއެވެ. އެބަހީ: އެއްބާވަތުގެ ކޮންމެ ކަމަކުން އެމީހުންނަށް ހެޔޮ عمل ލިޔުއްވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ الله ގެއްލުވައި ނުލައްވަވައެވެ.

وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ ۞وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَـٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ غِلْظَةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَـٰذِهِۦٓ إِيمَـٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾

ލަފުޒުމާ

وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ޚަރަދެއް ނުކުރެއެވެ.✿ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً = ކުޑަނަމަވެސް އަދި ބޮޑުކަމުގައިވިޔަސް.✿ وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا = އަދި އެމީހުން އެއްވެސް ވާދީއެއް ކަޑައެއް ނުކުރެއެވެ.✿ إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް (އެކަމުގެ އުޖޫރަ) ކަނޑައެޅި ލިޔުއްވިފައިވާ ވެއްޖެ.✿ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ.✿ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ = އެމީހުންކުރި ކަމުގައިވީ عمل އަށް ވުރެ ހެޔޮ ޖަޒާ. ✿ ✿ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ން ނުވެއެވެ. / مؤمن ންނަށް ޖާއިޒެއް ނުވެއެވެ.✿ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً = އެންމެން އެކީ ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުން.✿ فَلَوْلَا نَفَرَ = ނުކުންނާން ނަމައެވެ. ނުވަތަ ނުނިކުތީ ކީއްވެތޯއެވެ.✿ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ކޮންމެ جماعة އަކުންވެސް. طَآئِفَةٌ = ބައެއްމީހުން.✿ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ = އެމީހުން دين ގައި فِقْهُ ވެރިވުމަށް / ދީނުގެ حكم ތައް ދަސްކުރުމަށް.✿ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ قوم އަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައެވެ.✿ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ = އެމީހުން (ދަރުގެ މީހުންގާތަށް) رجوع ވެއްޖެއްޔާ. އެނބުރިސަލާމަތްވެއްޖެއްޔާ.✿ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ކުރެވޭ. ✿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ✿ قَـٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم = ކަލޭމެންނާއި ގާތުގައި ދިރިއުޅޭ ތިބި މީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ.! مِّنَ ٱلْكُفَّارِ = ކާފަރުންގެ ތެރެއިން. ✿ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެމީހުން ދުށާށެވެ! (އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ދައްކާށެވެ!)✿ غِلْظَةً = ހަރުކަށިކަމާއި عداوة ތެރިކަން.✿ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ✿ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވަނީ.✿ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ = تقوى ވެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ✿ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި އެއްވެސް سورة އެއް ބާވައިލެއްވިއްޖެއްޔާ.✿ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ

= ތިޔަ އުމުރުންގެތެރޭގައި ބޮޑުމުރުން ވެއެވެ. (އެބަހީ: منافق ންގެތެރޭގައި ބޮޑުމުރުންވެއެވެ.) ۞ أَيُّكُمْ =

ކަށަވަރުކޮށް ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا = އެމީހަކަށް (މިއާޔަތް) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދިނީ. ۞

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ތިޔަ إيمان ވެއްޖެ މުސްލިމުން ދަންނައެވެ.! فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا = ތިޔަ އެމީހުންނަށް

(އެއާޔަތް) އީމާންކަން އިތުރުކޮށްދިނެވެ. ۞ وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ = އެމީހުން އުފާކުރާ حال .

إجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އަދި އެމީހުންކުރާ ކޮންމެހެއް ހަރަދަކުން ކުޑަބޮއްވިޔަސް އަދި ކޮންމެހެއް ބޮޑުވިޔަސް އަދި އެމީހުން ކަނޑައްތުކުރާ ވާދީއެއްވިޔަސް މިއިން އެއްވެސްކަމެއް އެމީހުންނަށް (ޘަވާބަކަށްކަމުގައި) ލިޔުއްވިއްނޫނީ ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރިކަމުގައިވި ކަންތައްތަކުގެ ރަނގަޅު ޖަޒާ الله އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ.

(١٢٢) އަދި مؤمن ން އެންމެންއެކީ ހަނގުރާމައަށް ދިޔުމެއްނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ جماعة އަކުންވެސް ކޮންމެ ބައެއް دين ގައި فقه ވެރިވުމަށް (رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ތިބުމަށް) ދާންނުވީމެވެ. ނުވަތަ ނުދިޔައީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުން ދިރުމުގައި فقه ވެރިވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ قوم ގެ މީހުންގެގާތަށް ރުޖޫޢަވެ އެމީހުންނަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައެވެ1 އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނަ އަދި تفسير علم ފިލުން ވަރަށް ބޮޑަށްތަފްސީލުކޮށް ލިޔުއްވާފައި ވެއެވެ. މިއާ ލިޔުވުމުގައި މިވަނީ އުޅޭތެރޭގައިން އެއްޗެއްގެ. والله أعلم بالصّواب)

(١٢٣) ހޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ކާފިރުންގެތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނާ ގާތްގާތުގައިވާ މީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ހަރުކަށިކަމާއި عدواة ތެރިކަން އެމީހުން ދެކޭހިނގާށެވެ! (އެބަހީ: ހަރުކަށިކަމާއި ހުރިވެރިކަން އެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ދައްކާށެވެ!) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާގެ ނަސްރު تقوى ވެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

(١٢٤) އަދި އެއްވެސް ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވިއްޖައިފި ކޮންމެހިނދެއްގައި މުނާފިޤުންގެ ސަބަބުން އީމާންކަން އިތުރުވީ ކަށަވަރުކޮށް ކާކުހެއްޔެވެ؟ މީހުން ހައްގެ މީހުން ނޯ منافق ންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ތިޔަ އީމާންވި މީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެތެރެއަށް އެމީހުންނަށް އީމާންކަން އިތުރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އުފާކުރާ حال ގައެވެ.

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ ۚ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ حَسْبِيَ ٱللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

ތަފްސީރު

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން ދަންނަވާށެވެ! ۞ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިކަމެއްވާ. (منافق ކަމުގެ ބަލިކަމާ) ۞ فَزَادَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއާއެކު އިތުރުކޮށްދިނެވެ. ۞ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ = އެމީހުންގެ ޝައްކާއި ޝައްކާއި ގުޅުވައިގެން وَهُم / نِفاقَ ނިފާޤުގެ މައްޗަށް ނިފާޤެވެ. ۞ وَمَاتُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަރުވެ. ۞ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ = އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައިވާ حال. ۞ أَوَلَا يَرَوْنَ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إمتحان ކުރައްވާކަން. ۞ فِي كُلِّ عَامٍ = ކޮންމެ އަހަރަކު. ۞ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ = އެއްފަހަރު ނުވަތަ ދެފަހަރު. ۞ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ = ދެން ވެސް އެމީހުން توبة ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި عبرة حاصل ކޮށްގަނެ ހަނދުމަކޮށް ނުލެއެވެ. ۞ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = އަދި އެއްވެސް ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވިއްޖެއްޔާ. ۞ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ = ބައެއް އެމީހުންގެ ބައެއްގެ. ۞ إِلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކަށް. ۞ هَلْ يَرَىٰكُم = ކަލޭމެން އެބަދެކެނީތޯއެވެ؟. (ކަލޭމެންނަށް އެބަ ބަލައިލައްވާތޯއެވެ.؟) ۞ مِّنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް މީހަކު. ۞ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެނބުރިދިޔައެވެ. ۞ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم = اللّٰه އެމީހުންގެ ހިތްތައް (ޙައްޤުން އެއްކިބާކޮށް) އަނބުރުއްވައިފިއެވެ. ۞ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ވިސްނައެއް. ۞ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ = ނުވިސްނާބަޔަކު ކަމުގައި. ۞ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ مِّنْ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން. (ކަލޭމެންގެ نَسَبُ ން / ކަލޭމެންގެ ބަހުން / ކަލޭމެން ދަންނަ) ۞ عَزِيزٌ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެ ހާސްވެގެންވާގޮތަށް ދަތިވާކަމެވެ. / އުނދަގޫވުމެވެ ކަލޭމެންނަށް ދަތިވުމެވެ. ۞ مَا عَنِتُّمْ = ކަލޭމެން ވެއްޖެކަމެވެ. އުނދަގޫ ޖެހުމެވެ. ۞ حَرِيصٌ عَلَيْكُم = އެކަލޭގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ދަރިވެރިވެވަޑައިގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށް ދަރިވެރިވެ ވަޑައިގެންވެއެވެ.) ۞ بِٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް. ۞ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ = ނަރަން އޯގާވެރި رَحْم ބޮޑު ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ. ۞ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދިނިއްޔާ. ۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ حَسْبِيَ ٱللَّهُ = މިއަޅާކަލޭގެފާނަށް اللّٰه ފުދެއެވެ. ۞ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ

ގެންދި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ✽

وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.✽ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش ގެ ވެރި رَبّ އެވެ. ކަލާނގެއެވެ.✽

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٥) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި منافق ކަމުގެ ބަލިކަންވާ މީހުން ދަންނަށެވެ! ފަހެ އެމީހުންގެ ނަޖިހާއި وهم ގެމައްޗަށް ނަޖިހާއި وهم އިތުރުވިއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުގެމައްޗަށް ނުބައި އިތުރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވެގެންދިޔައީ كافر ންކަމުގައިވާ حال ގައެވެ.

(١٢٦) އަޅެފަހެ ކޮންމެއަހަރަކު އެއްފަހަރު ދެފަހަރު ނުވަތަ ދެފަހަރު އެމީހުން إمتحان ކުރެވޭކަން އެމީހުންނަކަށް ނުދެކޭތޯއެވެ؟ (އެއީ ހަނގުރާމައިގެ ގޮތުން / ނުވަތަ ބަލިމަޑުކަމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ދެންވެސް ކޮންމެވެސް ގޮތަކުންނެވެ.) ދެންވެސް އެމީހުން توبة ނުވެއެވެ. އަދި عبرة حاصل ކޮށް نصيحة ލިބިގަންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٢٧) އަދި (رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި އެ منافق ންވެސް ވަނިކޮށް) ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ – يعني: منافق ންގެ خبر އަންގަވާގޮތުން ސޫރަތެއް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ އެމީހުން – އެބައި منافق ން – އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބަލައެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. އެއްވެސް މީހަކު ކަލޭމެންނަށް އެބަބަލައިފާނެތޯއެވެ؟ (އެއްބަޔަކު އެމީހުންނަށް ނުބައި ގޮތަކުން ބަލާފައި) އެހެންކަމުން ދުރުވެ އެމީހުން އެނބުރި ދެއެވެ. ފަހެ އެހެންވެ اللّه تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތައް (إيمان ކަމާއި އެންމެހައި ހެޔޮ ދުރަށް) އަނބުރާލައްވައެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ނުވިސްނާބަޔަކު ކަމުގައިވާތީއެވެ.

(١٢٨) (އޭ عربى ންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެތެރެއިން (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ ނަސަބުން – ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ދަންނަ ބޭކަލަކު) رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫވާ ވަރުބަދިވާ ކަންތައްޖެހުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބުރަކަމަކަށްވެއެވެ. އުނދަގޫފުޅުކަމަކަށްވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް (ތެދުމަގު ލިބުމަށް) އެކަލޭގެފާނު ދެރިވެލިބިވަޑައިގެންވެއެވެ. އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވެރި رحم ބޮޑު ބޭކަލަކު ކަމުގައިވެއެވެ.

(١٢٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ފަހެ ދެންފަހެ (ކަލޭގެފާނުން ގެންގުޅުއްވާ حقّ އަށް) އެމީހުން ފުރަގަސްދީ އިނކާރު ކޮށްފިއްޔާ –ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް اللّه ފުދެއެވެ. اللّه ފިޔަވައި حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.